

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

20. Vbinam antè dicta orandi genera docuerit B. Ignatius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

Denique nonnullas quoque fortè iudicabis, non tam meditationis, quàm dissertationis alicuius & probationis vim sortiri; qualis illa quæ de sermone in Monte. Sed re vera, ex illis nullo negotio considerationis eximia quædam eruitur fecunditas: ac præterea multa potest meditans, virtutum & rerum benè agendarum præcepta, ac proposita diligentius persequi. Sed longè fuerit præstantius, si quis præclara mentis firmitate ac celsitate subnixus, in Deum ex illis extollatur, consilia, providentiàm eius contempletur, eas homini rationes quomodo aperiat, & in hac rerum atque argumentorum creata veritate, æternam & ingenitam Dei summi veritatem amet & admiretur. Quòd si cuius ingenium nihil horum satis capiat, non grandis est iactura; bonum factum, per me licet, vt dissertationem legat, & sibi ad meditandum, quod aliud magis arripserit eligat: quid enim disceptato opus est? annon suum cuique palatum: & cuidam, tres ipsi conuiuæ dissentiebant: & verò quis adeò insaniuit vniquam, vt alterum ad alterius gustationem adigere sit conatus? Vtere ergo, fruere, vt licet, vt liber, faxisque vt propitio bono Deo, benè lubeat.

C A P V T XX.

Vbinam antè dicta orandi genera docuerit B. Ignatius.

CVM ad totam vitam Asceticam & ad Religionis dignitatem formamque conseruandam, plurimum sit in oratione momenti, eaque vna vel maxime Religiosus decor contineatur & enitescat, æquissimum est vt quo fonte ista in nos deriuetur ostendam, suamque secundum Deum gloriam vni B. Ignatio referam. Dicam quod res est, sæpè non mediocriter displicuit, mutantes ab ipso videre, & tam dissimulantes, nec auctori laudem debitam reddentes.

Nobilissimum, quod ad orationem attinet, Ignatiani spiritus monumentum libellum Exercitiorum habemus: quo in vno continetur quidquid de oratione mentis certa præceptione comprehendi potest. Ergo docebimus quàm ex illo ducantur omnia quæ de perfectissima atque suprema oratione dicuntur. Quod vt ordinatiùs fiat, Primum sit:

Art. I. Quo scribendi genere liber Exercitiorum comprehendatur.

Ex hoc quaesito docebimur, quid sit cur nonnulli minus ei libro tribuant quàm par est, & quàm ceteri agnoscunt. Itemque cur res maxime arcanas docens, & clarissimè demonstrans, vix eas attingere videtur. Quare quod ad rem nostram facit,

Duos sunt scribendi genera. Vnum est quod Acroamaticum dixerunt, aliud quod

quod Exegeticum dicere possumus; hoc passim vsurpatur, istud rarius. Exegeticum est, quod disserendo, exponendo, narrando, suumque, quodcumque fuerit, argumentum elucidando, ita progreditur, vt lector attentus, nec illiteratus omnino, scriptiois istius, vel omnia, vel saltem potissima sensa percipiat. Acroamaticum verò est, quod sit eiusmodi, vt in penetralia scriptiois istius arcana, vix tanto ingenio reperiatur quisquam, vt possit sine doctore sola lectione perducì.

At hoc ipsum duobus modis contingit. Primò & sæpiùs, affectatione scriptoris, verba lectantis obscuriora, noua, alieno sensu, obsoleta, grandia, magnamque & mirum quid sonantia, cum hyperbolis, multisque metaphoris implexis, ad eò vt omnia tenebrosa quadam caligine inuoluantur, non secùs quàm Egyptios hieroglyphicis, mythologos fictis fabulis, mysteria sua quondam texisse accepimus. Et quidem verborum inuolucris varijs, sua tegetium, exempla passim in Alchymistis decantantur: videas & in arte Lulliana istud grande sophos. Nec sibi ab hoc tumore cauere potuit contemplatio, quin tot eam ampullatorum verborum anfractuosis ambagibus, contortisque & imaginosis translationibus inumbrarent nonnulli, vt in meras tenebras res illa migrasse, & errorum mater esse videatur, quæ quàm dilucidissimam animo nostro lucem peperisse, certissimamque ad Deum viam monstrasse debuerat. Potest etiam imperitia scriptoris id accidere, quando videlicet scientiæ reconditoris viro, sensuum animi distinctè dilucideque explanandorum gratia deesset: quod nunc missum facimus, totumque hoc genus librorum, nisi grauissima & iustissima causa excuset, aut improbandum aut parum admodum probandum putamus.

At sunt Acroamatici alij, quorum dignitas & veneratio longè maxima, & fuit semper, & perseverare debet, qui res & verba continent, quorum sensus ille qui est obuius, dilucidus est & planus, lectorique perutilis, verba, totusque contextus humilis, & lenè fluens: at quod permirum est, eo ingenio, eo spiritu sunt conscripti, vt quo plura in eis intellexeris, eo plura intelligenda superesse deprehendas, animumque tuum ad quandam sensum attolli excelsum, quam antè ne suspicando quidem cogitabas. Eiusmodi omnino est sacra Scriptura, quæ tota (si linguarum idiotismos, & ætatum temporumque quibus est conscripta, vsu & occasionem callueris) planissimo est dicendi genere contexta: at neque proprio cuiusque sensu explicandam constat, obscurosque sensus abditiores esse, & doctore, sanctorumque Patrum interpretatione, vel singulari (quod perrarò creditur) sancti Spiritus illustratione esse opus. Ad hoc genus, licet inferiore longè modo, sed ad hoc tamen genus libellum Exercitiorum referendum puto: qui vbique dicendi genere simplicissimo nitescit, verbis & scribendi caractere patet, at verò tota ipsa decursio, argumenti apta connexio, lenissima atque efficacissima ab imis ad summa progressio, plurimorumque in eo Jaren-

*D Aug. l. 1.
Ep. 2. de do-
ctri. Christ.
Item ep. 3.
& l. 1. de
mor. Eccl.
c. 1.*

tium mysteriorum dignitas est tanta, ut necdum eam enarrare posse fatear, quam nondum satis capere me potuisse profiteor. ea est vel eius libri dignitas, vel ingenij mei tarditas, cui iam ab ipso Societatis aditæ initio persuasum semper fuit, plus in hoc Exercitiorum libro solo, ad perfectam orationem esse præsidij, quam in omnibus ex illo tempore quomodocumque editis: neque dum sanè video cur ab ista iudicatione discedam. non est quòd indignetur quisquam; huic si multa tribuo, quod ipsorum est, ceteris haud demo: sed quod assero, id certa demonstratione firmabo. Hinc videant qui libellum istum hodie passim etiam vernacula lingua vulgatum legunt, nec magni faciunt, id eò fieri quòd sine doctore, & experimento conueniente non satis queat intelligi.

Quòd autem minus illi tribuant nonnulli, quid mirum? cum partim hominum, specie & orationis pompa ducantur, quam aliquando in sacris ipsis Literis non comperiens Augustinus, fastidiuit. partim verò magistris vsi, qui aliud aliquid saperent, ipsi quoque vel aliò auertantur, vel nihil nisi quod primò occurrat, latere credant? Sed antequàm ad id probandum accedo, dicendum est mihi Quando, & Quomodo sit liber ille conscriptus.

Art. 2. Quando liber Exercitiorum à B. Patre sit scriptus, quidne in eo spectari.

Fuisse Manresæ in primis conuersionis initijs libellum Exercitiorum conscriptum, scriptorum, & rerum gestarum testimonijs constat, omniumque ordinatissimè descripsit P. Petrus Ribad. l. r. Vitæ B. Ignatij c. 5. ad 9. eius insitam vestigijs, ut certius quò intendo pertingam.

Primo igitur, & incredibili quodam seruore in dies inardescere Ignatius ignotus, & mendicos inter, in xenodochio solum sui contemptum amans, nudis pedibus, nudo capite, humi cubans, ter quotidie acerrimè se diuerberans, septenas, præter Missæ & Vesperarum tempus, horas quotidie in oratione ponens perseuerabat: quibus efficiebatur, ut absterfo omni vetere rerum huius sæculi amore, in alium planè virum abiret, cuius non iam in terris, sed videretur conuersatio tora esse in cælis, iam non regibus, sed soli regum Regi Deo militabat: ut ergo de bono fidoque milite, in fortem peritumque ducem euaderet, eum tentamentis varijs & scrupulis mirè exercitum habuit Deus. Cumque diuina misericordia, fuerit semper Ignatius omnium suorum animæ motuum, omnium propensionum, instinctuum, omniumque quæ in mente transigerentur observator, explorator & discriminator acerrimus, cum etiam animum gereret quam maximè ab omni quarumcumque rerum cupiditate secretum, totoque nisu ad perfectionis celsiora tendentem; hinc factum, ut ad observationem sollicitam accedente purissimo animi oculo, breuissimo tempore longè plura, & perfectius, experimento sui viderit, quam nos longis annis tardi segnesque videamus.

Vere

Verè ad doctrinam spiritus callendam, non est spatium temporis definitum & præscriptum, sed adspirante diuina gratia, celerimè percipitur, si modò neque diligentia, neque desit animi puritas.

Sic probato, sic discretionis dono exornato Ignatio, cùm haud quiuis, sed percelebris militiæ dux pararetur, grandiore eum luce illustrandum esse, diuinæ sapientiæ visum est: quapropter mentem eius in admirabilem quandam rerum diuinarum contemplandarum excelsitatem euexit: Sanctissimæ Trinitatis mysterium, qua mortali fas est, clariùs demonstraui: fidei dogmata ita firmè menti infixit, vt de illis dubitare non posset: aliquando apud fluuium tanto eius mentem lumine compleuit, vt sola in ea illustratione plus notitiæ sibi accessisse sit professus, quàm vllò vnquam vel studio, vel reuelatione: ocelliduum ipsum abalienatus est à sensibus, caelestibus interim diuinisq̃ue delicijs pastus: denique hic perspicuas de Societate excitanda notiones animo impressas fuisse, confessus est aliquando Ignatius.

Dux ergo noster iam satis instructus est, vt quò, & qua sibi tendendum sit videat: sed quia soli in militia esse non licet, oportet de conuocandis, & aptè ad militiam exercendis esse sollicitum. At quibus inuitamentis, qua vlla poterit illecebra quisquam, à blandientibus mundi castris, ad asperam & præduram, eamq̃ue nouam Dei militiam, transferri? profectò solius hoc est Dei: at, quod est Dei quomodo cognoscent, quomodo, vt sequantur, permouebuntur homines? ergo etiam ad hoc ipsum, & primò & potissimè, ducendum docendumq̃ue vidit, reque ipsa & duxit & docuit B. Ignatium eadem sapientia bonitalq̃ue diuina. At quomodo?

Non secundum carnem militamus, inquit Apostolus: nam arma militia nostra, non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitio-^{1. Cor. 10.} num, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Sic planè B. Ignatij arma, sic eius classicum delectum conuocans, sic illecebra & præmij sperandi ostentatio non in persuasibilibus humane sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: vt vocatio locorum militum non in sapientia hominum, sed in virtute Dei esset. Vtque à Spiritu sancto id esse certum foret, eo tempore ab homine illiterato, nullaque cuiusquam hominis industria eruderato, breuissimè & certissimè id omne digestum, scriptoque libro comprehensum est, quod ad diuinæ vocationis vocem audientiam sequendamque solet esse necessarium.

Quod vnum quantum sit, & quàm egregiè ab Ignatio præstitum, qui intellexerit, & ritè perpenderit, sanè mirandi finem non faciet. Diceremque nisi in libro quem de hoc argumento edidi, fusiùs id probassem: quare non repeto. Nec tamen id prætermittendum, quòd in eam diem nemo vnus, id genus argumenti ordine & certa via tractasset. Est etiam hoc arduum, vt qui nondum de spirituali vita quidquam degustarunt, de subtilissimis spiritus inspirationibus iudicare

doceantur, eaque via doceantur, quæ vix dicendo exponi, sed fermè tantum
 commonstrando, & quasi manu ducendo designari possit, tum quòd eius ex-
 cellentiam verba nostra haud satis assequantur, tum quòd eius efficacia, & ad fi-
 nem optatum certa deductio, non abs vnus alicuius præceptiuculæ observatio-
 ne, sed à prudenti omnium quæ ab initio decurruntur, apteque inter se detin-
 ciuntur, ab ipsius quoque cuius res agitur, aliorumque multorum æstimatione
 ac dijudicatione pendet. Vnde & hæc cognitio, si vlla alia, verè acroamatica est,
 quamque scriptis explicare nescio an possis: cumque non pauca de alijs eligendi
 modis in nostra illa descriptione dixerimus, ad hunc tamen qui certissimus est &
 nobilissimus, voluntatisque impulsibus, ac super his iudicatione intellectus
 perficitur, vbi ventum est, licet non pauca cap. 23. & 35. dixerim, id tamen, nisi ad
 praxim & viuæ vocis doctorem accesseris, nequaquam satis esse sum profectum.
 Cumque omnino perpauca sint, qui in rebus ceteris agendis, & reliqua varietate
 vitæ, istam B. Patris nostri doctrinam familiariter adhibeant, hinc fit, vt rarissimi
 sint, qui eam probè intelligant: ignorantiam in ceteris fortè tolerandam, ac certe
 non in filijs, quibus hanc patrimonij nobilissimi hereditatem, tradidit excolen-
 dam: at vè illis qui boni Patris neglecta vinea, alienigenarum horrida dumera
 excolunt, & femineas, si Deo placet, nobis mirabiles obtrudent, velataque
 reuelationes ad impulsus Dei cognoscendos adhibebunt.

Non sic profectò Ignatius, sed docente & dictante spiritu, certissimo funde-
 mento posito, ad summa omnia firmissimè gradum facit: finem ponit ob ocu-
 los; purgat mentem; purgatam illustrat; illustratam excitat & firmat; firmatam
 Spiritu sancto animat, roborat, perficit. Sed distinctiùs id exponamus.

Primum & Ignatianorum operum longè maximum, illudque cuius gratia Ig-
 natium, collocandum inter Dei principes, de militari puluere suscitaret diuina
 prouidentia bonitas: primum inquam & maximum Ignatij opus fuit, Religiosi
 huius Ordinis, qui Societas Iesu dicitur, excitatio, & apta descriptio: huc ergo vt
 ad finem propositum, cetera referri, ipseque Ignatius aptari atque instrui debuit.
 Cumque & socios conuocare foret arduum, & ad Religiosam vitam in eo pe-
 nè sint omnia, vt aptè & ex Dei spiritu vocentur: qui nihil minus quam de
 Societate cogitanti, imò nec ad eam cogitationem habili Ignatio, notitiam eum
 immiserat spiritus, is idem protinus eius menti libellum hunc inscripsit, quem
 continuò manus B. Patris describeret, eoque tam ipse, quam ceteri docerentur,
 quomodo vitæ suæ rationes, è diuini Spiritus inspiratione certa, inire possint.
 Hic ergo primus, & maximè necessarius libelli finis, vt sit vocationum quasi Iu-
 pis Lydius, reiiciens à Societate non vocatos, vocatos admouens.

At semper is fuit Ignatius, qui non quomodo cumque, sed absolute, sed per-
 fectè, à se suscepta compleri vellet, cumque Religiosam familiam, cum socios ad-
 legendos cogitaret, & eam & eos pro fine sibi proposito quam perfectissimos
 esse cuperet, sciretque ad perfectionem, vi & energia primæ vocationis ita nos
 duci.

duci, vt soleant in prima uocatione, uirtutum & perfectionis, quæ deinceps la-
rius efflorescit, occulta semina latere: sitque prima uitæ securura quasi radix &
origo, quæ nisi uitalis fuerit, unde quæso ceteris accedet uita? Consentaneum
fuit, vt tale uocationi excitandæ instrumentum adhiberet, quod inuoluta per-
fectissimæ actionis contemplationisque semina ita contineret, vt tota deinde
quàm longa, quàm perfecta futura esset, uita ista mortali, haberent foecij, quod
inde euoluerent, nec magis eis opus foret agendi, meditandi, contemplandi que
præcepta aliunde mutuari, quàm uocationis inexcogitaram quandam nouam-
que formam fingere.

Duplex igitur, & uterque planè eximius, libello Exercitiorum finis est propo-
situs. Vnus ut quemuis possit de uocatione sua docere, sed eos maximè & dilu-
cidissimè, qui ad Societatem verè à Deo uocantur: & simul utrosque excitare, vt
pro dignitate suæ uocationis uiuant. Alter finis est, vt eius præceptionibus in-
structus quisque, possit sua in uocatione (sed in Societate maximè cui mirè con-
uenit) perfectissima cuncta sectari. Quod utrumque à se spectari, disertis uerbis
asserit B. Pater, in extremo præludij circa considerationem statuum.

Hinc autem id primùm agnoscimus, cur, eum singula omnia sint uerbis di-
lucidissimis conscripta, vnusque sit eorum sensus, liber ille in tam diuersa du-
cat? nempe id ipsum quod sacris Literis accidit, in quibus obseruare est uarium
illum finem: arguit Isaias Iudæos, in mores prauos inuehitur, de Cyro, & libera-
tione Ierusalem uaticinatur; is primus sensus. at simul de futuris prophetat, my-
steria multa prædicit; hic alter sensus: dumque duo hi sensus conferuntur, mul-
tiplices nonnumquam, uerique omnes emergunt. Idem planè in hoc Ignatij li-
bello: qua ducit ad eligendum, sensus habet suos; & suos, qua eadem parte per-
ficiendum docet. Hoc autem utrumque tam aptè, vna eademque opera pera-
gere, supra hominem est. Accedit etiam, quod humillimus, & ex Deo totus a-
ptus Ignarius, penitus in animum induxerat, nihil humana calliditate vel per-
suasione fieri, quod remoto Deo ad æternitatem esset utile; Dei esse permouere
animos, nostrum id solum, si fortè permoueri à Deo uellent, inducere. Qua-
re nihil adhibuit, quo in partem alteram cuiusquam mentem, in deligendo uitæ
genere, flecteret: sed latè patentibus, & ad plurima flecti aptis usus est axioma-
tibus, quo facilius posset quiuis uaria naturæ incitamenta, uarios sancti Spiritus
instinctus persequi. Id ipsum in instituto uitæ perfectè decurrendo perutile; nam
neque omnium ad res easdem, ijdem debent esse impetus, neque melior aut cer-
tior Spiritu sancto dux ullus optari potest ab eis, qui *discretionis regulas* à B. Pa-
tre traditas, oratione adiuncta obseruant, & Confessoriorum consilijs audien-
tes sunt.

Aliud quoque è duplici illo fine cognoscimus, cur scilicet, cum (vt demon-
strabimus) summum orationis & contemplationis apicem complectatur; non
tamen perpetuo & inabruto ordine ad eum contendat, eo que se contendere
dissi-

disimulet? fuit enim id primò ponendum, & probè stabilendum, quod primò & maximè necessarium erat: & quo vno rectè constituto ac peracto, facilis ad excelsiora omnia pateret ingressus: Atqui illud vnum est vocatio, & vocatio sic cognita, vt ex eius cognitione dilucidè instillata, nullæ possint in reliquo vite cursu tenebræ offundi: imò verò ex ijs quæ tum docemur, si quid certè videmus, eam lucem videmus, quæ ipsas quoque, quas perfectioni clarissimæ nonnulli offundunt, tenebras discutiat. Præterea cum nequaquam sit omnium ad quæuis contendere, verissimeque dixerit S. Gregor. *Sapè qui contemplari Deum quietè poterant, occupationibus pressi ceciderunt; & sæpè qui occupati, bene humanis vsibus viderent, gladio sua quietis exsincti sunt;* sapientissimè factum est, vt, quoniam in sanctorum omnium, sed & aliorum plurimorum manus, venturus erat is liber, nec tamen expediret minùs idoneos, ad eius perfectissima conari, ita scriberetur, vt in aperto nihil reconditius ostentaret, neque quisquam ad audendum supra vires inuitaretur, sed sua sorte contentus viueret qui minùs valet, se quid quidem eo est assecutum putans: qui verò ad maiora & digniora vocaretur, non agere se peruidere posset, agnosceretque numquam se tam longè progressum, quàm ex hoc etiamnum libello, quò posset progredi longiùs haberet.

lib. 6. Mor.
c. 26.

Art. 3. *Quas, vt vocant, vite spiritualis vias in Exercitiorum libro suo complexus Ignatius.*

Aptè omnino atque conuenientissimè docuere perfectionis magistri, tres ad perfectionem decurrentibus vias esse obseruandas, quas purgatiuam, illuminatiuam, vnitiuam nuncupauerunt, de quibus breuiter & dilucidè S. Bonauerura. *Purgatiua, inquit, consistit in expulsiōe peccati: illuminatiua in imitatione Christi: vnitiuam in susceptione Spiritus sancti, qui amor est, & mentem insidendo, vnum cum Deo spiritum facit: & qualibet via habet gradus suos, quibus ascenditur ab imo vsque ad summum. ita ille.*

p. 3. incid.

Iam verò cum in his humanæ perfectionis summa constet, qui eas perfectè fuerit complexus, is de absolutissima perfectione nihil omisisse censendus est. Est autem earum singulas aptissimè complexus Ignatius, & suas seu inductiones, seu præceptiones ita temperauit, vt (quod eorum quæ à Deo sunt solet esse proprium) propè nulla verbis indicatione facta, vsu, ordine, rebus vias eas singulas accommodissimè & securissimè percurrere doceret. Omnino nihil est quod in eis desideremus, dum eas ad vsu & praxim, quam volebat, quam spectabat, reuocare conemur. Verè magnorum fluminum magni fontes. ô quantum in ipsis suis initijs Ignatius! nonne vt gigas cœpit currere viam suam, qui totamque longas vias primo impetu est emensus? qui priùs propè celsissimarum rerum doctor claruit, quàm tirocinium ponere sit aggressus? sed id quomodo obrineat dicamus.

Ve

Ut igitur animum purget, ea adhibet, quæ non solum grauiore omni crimine, sed etiam minus rectis affectibus eum purgent, quod profectò ad alteram viam non leuiter præparat. Id autem ut assequatur, meditationes & considerationes adhibet ad hoc aptas, prætereaque examen sui ipsius triplex. Primum, quod ad confessionem generalem faciat: Secundum, quod ad quotidianos lapsus & actus diiudicandos: Tertium, quod ad vnius cuiuspiam, in quod sinus proniores, vitij extirpationem dirigatur; nec æquè possit ad virtutis consecutionem deinceps flecti, quod alterius viæ fuerit. Ita sunt Beati Patris præcepta ex eius animo æstinanda: ut enim in rebus quas ageret, non ad id solum quod manibus & oculis versabat, sed longius multò, ad perfectionis varia se cogitata, quali protendebat, nec tamen agebat secus, quàm si ea sola spectaret, quæ præ manibus erant; ita in præceptis ea sola expressim dicebat, quæ in rem præsentem facerent, non sic tamen quin inuestiganti, & prudenter æstimanti, multam daret occasionem, ut ad perfectius aliquid traducerentur. & hoc ipsum à sancto Spiritu esse, docet ille qui idem in sacra Scriptura seruetur modus.

Eodem item tempore, primis quæ ad meditandum faciant, præceptis instruit: quendam etiam in Dei & Ecclesiæ præcepta, in peccata capitalia, in facultates animæ, sensusque corporis, orandi modum docet, in quo cerrat cum facilitate utilitas: ac dum in illo non sola vitia, sed virtutes quoque considerari vult, non potuit aptius & lenius ad ea quæ perfectiora sunt progredi, nisi si potius (quod consultissimum est) amaram illam expiandæ viam, suauitate virtutis condire voluerit, ut huius alleætamento, ad expellenda peccata inculberetur fortius, & ad securam illuminationis viam adspiraretur ardentius.

Denique cum id eorum sit proprium, quos sceleris, peruerseque actorum benè pœnitet, ut transactorum malorum à seipsis pœnas reperant; non raro verò vel blandiores, vel acriores ipsi sibi sint quàm oporteret: quæ sit moderatio adhibenda docet. Docet etiam quæ soleant in ipsis inijs tentationes exoriri, quomodo in illis qui facile, & in illis qui nequaquam peccare solent, dignoscendæ sint, quomodo in eis se gerere, quomodo cõtra Satanam pugnare cõueniat. Quæ sanè omnia, si in simul congesta cõttemplamur, tanta in breuitate, tam copiosè, primos illos vitæ melioris ingressus, roborari potuisse mirabimur.

Ita igitur purgatiuæ numeros omnes expleuit, at illuminationem sic instruxit, ut qui B. Patris mentem in ea fuerit assecutus, cetera prona omnia sit habiturus. Cum quæ illius formam & exemplar vitam Iesu Christi Domini nostri fuisse fateantur omnes, eam totam subtiliter sanè & aptissimè, trifariam distinxit. Primamque eam esse voluit, quæ id vitæ genus quod in mandatorum Dei obseruatione consistit, quodammodo complecteretur, qui primus & communis vitæ status appellatur, & cuius exemplum præbuisse visus est Dominus, dum parentibus fuit subditus. Est autem altera pars, quæ ad

Euangelicam consiliorum perfectionem assurgit, cuius exemplum cepit Dominus nobis delineare, quando in scijs parentibus in templo remansit, cum reliqua matre ad Iordanem baptizandus iuit.

Atque hinc vides cur ad sanctorum librorum exemplum, spiritum potius quam historiae tempora sequatur: quamque in eo libello nihil frustra ponatur. Cum etenim de vita Domini (quae posterior fuit) ab anno 12. ad trigesimum, meditationem prius instituit quam de Ascensu in templum qui prior fuit, id omnino effecit habita finis sibi propositi ratione, ut scilicet toto illo vitae communis genere ob oculosposito, ad aliud perfectius genus intruendum accederemus, opportuneque Domini vitam contemplantes (quae sunt eius verba) *uestigaremus, & efflagitaremus proprium vitae genus, in quo maiestati suae nos seruire malis.*

Hanc autem secundam Euangelicam vitam partem, ea primò complecti voluit, quae maxime ad actionem spectant, quaeque quomodo sit vita nostra conformanda praescribunt. Praeterea verò, quam tertiam hebdomadam dixit, & ad celsiorem illuminatiuae gradum pertinet, ea est quam tertiam partem dico, quae scilicet ad patiendam & subeundam pro Christi nomine plurima mentem armat. Sic igitur in illuminatiua docet B. Pater perfectionem in vita communi, itemque in Euangelica tam agendo, quam patiendo pro Dei & Domini nostri gloria.

In eundem finem, verbis brevissimas, sed sensu amplissimas leges & regulas varias tradidit, ad consensum cum Ecclesia retinendum, ad non iudicandum temerè, ad eleemosynas ritè dandas, vitandos scrupulos, victum temperandum. Modos etiam adinuenit orandi voce & cogitatione permixtos, in quibus longè plus in recessu latet, quam extima fronte promittant.

Iam autem cum ne quidem in sermone, ex vnare in aliam non nisi iudicio & ratione ferretur Ignatius, cumque nihil quod maioris momenti esset, sine certa voluntatis diuinæ indicatione susciperet, sapientissimè censuit, non esse à vita communi ad Euangelicam absque matura deliberatione transcurrendum: eius verò consultationis, quae & obscurissima est, & ad salutis aeternitatisque rationem praeter ceteris vna valet plurimum, & in qua de diuina potissimum vocatione ambigitur, nec debere, nec posse credidit alium quam Spiritum sanctum arbitrum adhiberi. Sed *ò altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae eius! Quis enim cognouit sensum Domini: quae Dei sunt, nemo cognouit nisi spiritus Dei. ita quidem ille, qui de se dicere audebat: Nos autem sensum Christi habemus. O virum vel hoc vno praedicandum! Sed vbinam ei similem reperiemus, vbi qui subtilissimas, & quamplurimis demonum insidijs impetitas vocationes, quanam à Deo sint, quando, & quomodo impetiantur, diiudicare clarè poterit? Potuisti, Sancte Pater, potuisti, nec potuisti tantum, sed ea quoque diiudicandi praecipua modosque tradidisti, ut tibi quodammodo aperiantur oculi caecorum: sit tibi semita & via, & via sancta vocanda sit, non transit per eam pollutus. quippe prius sunt expianda peccata, & haec est nobis dire-*

Rom. 11.

1. Cor. 2.

Ita via; ita vt stulti non errent per eam! ita enim certa est, vt nemo eam sequens in errorem ducatur.

Certè quæ hîc scripsit B. Pater, tanta sunt breuitate & perspicuitate sermonis, tam ordinata rerum serie, tamque multimoda profunditate sensuum, vt sine peculiari Spiritus sancti ductu, ab homine conscribi minimè potuerint. Ea non prosequor explicando, summarim tantùm quàm sublimè euolet indicabo. Ecce enim statim in perfectionis concupitæ scopum intendit, & in illa sua delectione doctrina duo quædam spectanda, & ex illa referenda docet, nempe generis vitæ quod nobis conuenientius sit; cognitionem atque electionem. quod vtrumque vnum est; hîc enim non in ipsa cognitione sistitur, sed ad electionem cognitio refertur.

Alter ex eadem doctrina reportandus fructus est, iuxta id quod sectamur vitæ institutum exquisita perfectio. Ideòque monet, *discemus etiam exinde, qua sit nobis opus dispositione, vt perfecti in eo euadamus statu, quemcumque bonitas diuina eligendum nobis suggererit.*

Vnde agnoscas errorem eorum, qui nihil amplius in eis vestigant, quàm quod ad electionem faciat: & verè constat, à maioribus nostris, ipsique qui etiamnum in viuis degunt, eam eligendi formam, ad alia multa adhiberi solitam, & ex cæterum maximarum controuersias definitas, dubitationes certo sine conclusas, deque diuina voluntate indubiè & verè esse iudicatum: atqui in diuinæ voluntatis cognitione, & cum ea consensione, perfectionem omnem esse positam, quis non fateretur? Id igitur sit certum, quod quemadmodum decet & opus est, è vocationis gratia, ea proficisci, quæ ex eius præscripto deinceps præstanda sunt; ita ex eo qui ad vocationes & inspirationes, seu Dei alloquia dignoscenda, excipienda, complectenda modo præscribitur, necessarium est, vt animo nostro tenerimus quidam diuinæ vocis auditus indatur, quem si excoluerimus, excipiendæ diuinitus omni disciplinæ habilem reddemus.

Et quoniam excelsum admodum id est, leniore elluo ad summa perducit; nam & à primis inirijs eò referuntur omnia; vt deposito vel onere peccatorum, vel affectionum velo, leuior ad ascendendum, expeditior ad perueniendum euadat: vbi verò ventum est propiùs, tum potentiores & illustriores adhibet machinas, quæ utlibet tenebris clarandis efficaces, hinc vexilla ducum, classes hominum, gradus humilium, & alia eius generis admouet, quibus mens hominis omnem cuiuscumque creatæ rei colorem, odorem, affectum inquam, & cogitationem exuta, tabulæ rase instar habeat, speculivè mundissimi, & amore Dei nitentis, in quod quiuis diuinæ sapientiæ voluntatem suam indicauerit, delatus radius, cum fulgoris, tum caloris (vtrouque enim pollere solet) sibi in diri splendore & sensu se dilucidè prodit.

Persequi singula non est meum, hoc solum addamus, quod ad dicenda nequit omitri: Duo sunt modi quibus possunt diuinæ voluntatis arcana

cognosci. Vnus qui intellectu, alius qui voluntate perficiatur, iste lumine rationis, hic incitatione voluntatis continetur: non sic tamen quin intelligens velit, & volens intelligat, sed sic ut in vno longè magis intellectiois, in altero voluntatis impulsio dominetur. Ad hæc id exigit S. Pater, ut quando ex voluntatis incitatione eligitur, solus eam Deus, nulla prorsus in administram creatura adhibita, impellat. At verò cum ratiocinando eligitur, etsi à Deo lumen flagitari velit, nequaquam tamen omne creaturatum subsidium refutat, quin potius optat vires totas ingenij in deprehendenda veritate contendere, multaque de commodis & incommodis eorum qui controuertuntur statuum, ratiocinando extendi.

Et hinc pater quàm certa, quàm sublimia sequatur: quippe iste voluntatis impellendæ modus est, quo excelsior & mirabilior nullus esse potest: in hoc enim ita voluntas vult, ut volens velit, Deo quæ non cogente, sed suauissimè & fortissimè agente sic impellatur, ut non aliud quàm velle denique possit, & nihilominus quæ inductione, ratione vel spe id velit nesciat, nesciat quid boni, quid commodi in re illa desiderata lateat, id sciat, id sentiat vnum, eo se diuinitus agi, neque sibi bonum esse contra spiritus diuini stimulum calcitrare.

Solet autem (ut experientia, ipseque B. Pater satis docet) vbi primùm diuino instinctui suum voluntas consensum penitus & ardentè adiecerit, solet inquam protinus sancta quædam animi tranquillitas, pax, & in Deum fiducia efflorescere, continuoque ipsi intellectui lux ingens, & noua concupiti status cognitio accedere: videasque non rarè eiusmodi homines, qui priùs ab aliquo, ad quem vocabantur statum abhorrebant, de quibus male sentiebant & loquebantur, subito immutatos, & amare, & prædicare, & de eo detrahentibus ora occludere. Atque hinc quod dicebamus liquidò constat, nempe voluntate hominum voluntati diuinæ tam aptè conformata, ad omnem diuinam illustrationem animos nostros habiles reddi: sed hæc in sequentem articulum differamus.

Constat igitur secundam illuminationis viam quàm latè omni hominum generi, quàm perfectè singulis exposuerit, aptèque totam Christi Domini nostri vitam, docente solo Spiritu sancto Beatus descripserit Ignatius. Vnde consequens est, ut, quando via tertia, quam vniriuiam vocant, ex alijs duabus exoritur, & propemodum ex illis sponte sua enascitur, perfectè quoque à Beatissimo viro enucleatèque tradatur.

Hic igitur illum videas, quæcumque sunt lætitiæ, consolationis, pacis, gaudij, spei, amoris cupidè lustrantem, perque ea omnia quæ ab ipsa Iesu Christi Domini nostri resurrectione, ad ascensionem vsque acciderunt peruenientem: indeque in ipsam quoque diuinitatem sublime ferri, vnoque (sed ad quod cetera propemodum omnia referri possint) exemplo docere, qua ratione oculos in Deum tollere, eum semper præsentem habere, in rebus omnibus sed maxime in nobis ipsis contemplari, ac perfectissimè amare possimus. Et ne fortè nostris in
cogi-

cogitationibus & contemplationibus euanescamus, præscripsit tribus lineolis modum eum, quo caueamus ne in varia, inutilia, curiosa, affectata, speculandi æstu, & auida cupiditate rapiamur: vult enim vt ne verbis, multo quæ minus subtilitate cogitandi, amorem nostrum definiamus, sed sciamus, idem velle, idem nolle, omnia in commune bona habere, nihil suum sibi referuare, sed omnia amico tradere, in eoque magis quàm in se ipso viuere; eius agi sensibus, commodis & incommodis angi, eam demum esse perfectam amicitiam, eam vniuersæ vitæ certam solidam quæ perfectionem; hinc nostri in Deum, diuini in nos amoris æstimationem petendam. His positis quanta nobis diuinus amor contulerit, perpendenda docet, vt exinde nos totos in eum transferre doceatur. Inde addit quomodo vnicuique rei suam det naturam & conseruet, ipseque homo sit quodammodo Dei templum. Quomodo in omnibus hominis causa operari & quasi laborare videatur Deus: quàm varia ex infinito boni thesauro in eum vndique effundat: quibus efficitur, vt in omni omnino re, variè & facillimè Deum contemplari possit, qui id semel sanctè imbiberit: imò verò necesse est, vt se toto relicto & penitus abnegato, Deo suo se immergat, & in eo solo se totum & omnia meliùs & feliciùs reperiat.

Art. 4. In ijs quæ de motibus animæ tradidit, quanta sustollendo spiritui præsidia lateant.

Scriptit B. Pater quædam ad discernendos animi motus regulas, vt boni solùm admittantur & pellantur mali: his enim eas verbis inscribit, existimòque eiusmodi inscriptionem abs minimè ambizioso & iactabundo profectam promissore, se ipsa satis indicare quantum in regularum istarum recessu lateat. Cùm enim homo vel tantopere alienæ opis indigus degat, vel vsque ad eò maleficientiæ dæmonum, beneficiæ Angelorum & Dei sit expositus, vix vt ad vitium vel virtutem progrediatur longius, quin id alieno spiritus alterutrinus contingat impulsu: profectò qui sic illum instruxerit, vt malos omnes qui in animum inciderint motus pelleret, bonos verò norit admittere, nonne ad perfectionem omnem eum bellè informasse credendus est? Accedit, quòd cùm ad perfectiora tendentibus, gratia sit & Dei liberalitate, multa nobis vbilibet inspirante nitendum: formidolosius verò nihil sit quàm insidiantis, & in Angelum lucis transfigurantis se Satanæ dolis in fraudem induci, nihil vel ad caueendum insidias opportunius, vel ad securè audienda Dei summi alloquia optabilius, commendari scriptis potuit. Sed sit licet hæc vtilitas tanta, non est sola tamen, est communis, est quæ in omnes passim vulgetur, aliam rariorem, & quam peruideant soli ad maiora selecti vestigemus.

Verùm nequaquam solas illas regulas, aut lectitare aut respectare debemus,

nec fuit B. Patris mens ea, ut tota illarum vis seorsim expenderetur: at voluit eas meditationibus adiungi, ita tamen ut neque certo loco, neque semper: sed rursus solum, cum repertus is fuerit, qui subtilioris istius doctrinæ fuerit capax: quippe *animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus*, neque omnium vel ingenij acies, vel vitæ ratio, illi suscipiendæ est opportuna. Et ut ad regularum istarum usum affurgatur, assequendus est is finis, quem connexio, totaque meditationum & præceptionum quæ ad usque illuminatiuæ viæ dimidiam partem traduntur, dispositio atque complexio, in eius qui se exercet, animo postulat. Ut autem sit perfectus usus, oportet etiam in tota vniuersa non mediocriter profectum esse.

Primo quidem & præ ceteris, omnino necessaria est expurgatio gravior cuiuscumque peccati, tum etiam vehementioris cuiusvis perturbationis, vel ardentioris in quamcumque rem creatam affectionis, ad se animum pertahens: quippe si quid horum menti insidet, necdum est captandæ diuini suspirij auris, necdum viuificæ sancti Spiritus suadellæ auris admonenda: caligo prius decedenda, quam ut lucis repercussæ radius enitescat, nec vocis tenuissimæ sibilus affectionum clamore perstreperente, valet exaudiri.

His autem obstaculis è medio sublatis, est etiam apparatus sanctiore nosse hic palæstra instruendus: omnem profus rerum omnium, imò & sui ipsius amorem exuat oportet, & quo spoliator omnibus fuerit creaturis, tanto ent excipiendo Creatori paratior: sic autem amorem ponat, ut horrorem ne assumat, quiduis ponere, sumere, negligere, subire & pati promptus, ad spiritus diuini nutum, quem vnus viuendi, agendi, volendi, nolendi sibi normam facit. Atque hinc Deo suo se totum suaque committit, certus, fore ut corpori & animæ, in minimis, & in maximis, in omne tempus & in æternum fida cura prospiciat. Iam, sic omnia despectantem, sic nihil ambientem, & Dei fiducia securum animum, placidissima quædam tranquillitas mulcet, qua fiat ut in summa æquati animi malacia & laeuore, nullus menti quantumcumque leuis motus inspirari possit, quin protinus obseruetur: si potissimum (quam perpetuam vult esse B. Pater) sollicita in seipsum animaduersio, & vigil cura vigeat.

Expurgata igitur mentis acie, & ad quamdam sensus teneritudinem perducta, sanctisquæ desideriis ad Deum prouecta, si diligenter suos motus obseruet, & ex præscripto regularum B. Patris eas diiudicari, sensim se homo exeret Deum induet, & vnus cum eo spiritus fiet. Sed curandum est, ut optime regularum illarum sensum calleat, eaque purgatissimo animi oculo, maxime quidem ad orationem, sed etiam ad reliquum omne tempus, desiderium, negotium, consilium, placidissime adhibere norit.

Et si enim hanc diuinæ voluntatis perquisitionem, eo tempore exercendam commendauit B. Ignatius, quo seuocatis ab omni consortio, communique conuictu, curis, audiendo soli Deo vacatur, nequaquam tamen rem utilissimam istius nego-

negotiosi otij angustijs definiuit. Quin potius cum nihil unquam nisi consulto Deo certisque diuinæ voluntatis indicijs aggredetur, in indicijs autem capiendis hanc semper sequeretur methodum; suo sanxit exemplo, eam quoque ab omnibus perfectionis candidatis, familiariter ad omnia adhiberi oportere. Nec sanè videtur difficile, vt homo Deo præfidens, prauum omnem affectum exutus, in vnus Domini & creatoris sui gloriam incumbens, acutum in sui animi motus cernens, nullo cuiusquam perturbationis agitatus impulsu, breui tempore quo se ad orationem confert, & veræ sapientiæ fontem Deum consulit, clarè de eius voluntate doceatur: cuius rei non pauca, & illustria in Beati huius viri gestis documenta comperies.

Ex eo tamen quod hominè reliquis curis auocato hanc exercitationem prescribit, duo quædam vtilissima docemur. Primum, quod, vt bene quodam loco Gerson, non potest ab homine negotijs multis implicato, contemplationis gratia acquiri, potest tamen in quibusuis occupationibus, ab eo qui acquisitam possideat exerceri: ita etiam tener ille diuinarum morionum sensus, certusque iudicatus, non acquiritur nisi ab eo, qui se abs omni cura, consuetoque hominum conuictu segreget, magistroque vtatur eo qui sic paulatim mentem eius perpoliat, & ad sensum Spiritus ducat. Quò cum aliquando, non inani scientiæ ostentatione, sed vera experientiæ gustatione peruenierit, tum verò non illo tantum, sed toto relicto tempore, inde poterit vitæ suæ rationes omnes actionesque componere. Sic tamen vt (quod secundo docemur) norit id à se non aliter præstari posse, quàm si medijs in negotijs mentis otio, & magna quiete perfruatur, si à turbis curarum instar Moyſis, ad tabernaculi silentia reuertatur, si cum Domino Deo suo, eadem tranquillitate, fiducia, caritatisque puritate perseueret. Quam in rem, intimis mentis oculis, Deum vbique præsentem contemplari iuuat, sepositisque ex interuallo, & quoties licebit, curis, ad orandi solitiam redire, præque ceteris vt præsentissimum huius diuinæ præsentionis venenum cauere, cuiusuis negotij, euentus, personæ, affectum & cogitationes anxias. Quòd si qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, picataque sunt & hamata hominum negotia omnia, affectus verò nostri improvidi, & adherere proclives; quis est bone Deus, qui cordis hanc munditiem, qua tua sentia videantur, se in agendo seruaturum speret: certè nisi auxilio tuo, speret nemo: tuo tamen qui potens es, qui bonus es, quis non speret? tumque certò speret, cum ad agendum vocas, cum iussu Superiorum vrges? Si enim & vocas & iubes, quis te tuæ vocationi, tuæ iussioni defuturum credat?

Sed quid pluribus opus est? vno verbo quod sentio dicam. *Hanc viam qui tenuerit, qui sibi familiarem fecerit, & ad hoc peruenit vt verè dicat, Vtuo ego, non iam ego; viuit verò in me Deus: quò pertrigisse, imò vel adspirasse, annon supra hominem est? atqui magis in isto homine Deum, quàm ipsammet hominem viuere quis dubitet, quando motum omnem, omne desiderium, amorem, spem, conatum,*

com-

commodi & incommodi sensum omnem, sibi mortuus exiit, at solo diuino spiritu, quasi anima altera succedente, mouetur, desiderat, amat, sperat, conatur, sentit, appetit, vitæque, quæ diuinitus ducatur, illustria præbet argumenta.

Ecce enim iam sic progredior longius, vt certissimè credam, ex ea in rebus maioribus cum Deo consultandi, eiusque voluntatem sentiendi facilitate, eodeniue deueniri, vt in minimis quibusque sentiatur, vt in negotij & otij, in cibi & potus, in sermonis & silentij, in ambulationis & quietis tempore, modo, & susceptione; adeò vt iam vix aliquid sponte sua peragat, sentiatque sibi animum prout ad Dei gloriam expedierit, in alterutram partem modò patescere, modò occludi. Nec verò vt in hanc deueniatur admirabilitatem, alio secundum Deum opus est subsidio, quam eis quæ à B. Patre de diuinis motibus tradita sunt præceptionibus, ita vt dixi vlturpatis, fiduciaque, puritate, præsentia, & tranquillitate animi, quasi semper coram Dei sui facie diligentissimè conseruatis.

Ita est quasi quidam aut propheticus, aut plenus Deo spiritus, quo certè humano animo induntur præmonstraciones & præsentiones futurorum, quæ ad vitam nostram, & actiones ex virtute, Dei que voluntate componendas excitent. Sunt autem vel obscuriores vel expressiores, ita iustis rationibus dispendante Deo, aut etiam pro excipientis minore vel maiore perfectione, aut pro conditione ipsius rei de qua agitur. Sed siue expressius, siue obscurius, duobus modis præmouetur voluntas, vno cum alicunde oblata illi boni specie ad volendum allicitur, altero cum nulla prorsus occasione vel ratione ex vlla parte oblata, Deo ipso (quæ eius bonitas est) eam subeunte impellitur. Et quidem quoties priore modo (qui & ipse per frequens est) voluntas mouetur, fieri potest vt à Deo creaturis ministris vtente excitetur; minus tamen certum est, cum accidere quoque possit, vt spiritus malus, iisdem ad nos in fraudem inducendos, creaturis vtatur; timendumque nobis ipsis, ne quæ illius creaturæ amorem obliquemus. At quando solo Deo mouemur, id certum, id verè securum est.

Solent autem, quæ status electionis voluntatis per motionem peraguntur, hoc postremo modo perfici, tum maximè cum perfectiora & à sensu carnis aliena ambiuntur: nec enim eligendorum statuum forma vlla specie siue spectabilis, hominum animis obuerfari solet, quæ illectos ad sui amorem pertrahat: sed ad B. Patris præscripta se componentium animi, toti sunt ex æternitate suspensæ, et a quæ omni rerum caducarum imagine, depurati diuina prospectant, & a summo imperatore, diuinæ voluntatis indicium, quasi tesseram militarem, quam in legionem cohortemque certam describantur, expectant.

At inquis, si nulla forma, nulla specie voluntas mouetur, sed solo Deo, quid fuerat tot obseruationibus opus? Nempe vt sic moueri possit, ipse est aptandus

dus homo, ac præterea cum soleant animorum motus esse celerissimi, frequenter fit ut permota diuinitus voluntate, alij seu repugnantes, seu consentientes motus, illico tanta velocitate comitentur, vix ut primum à reliquis se iungere, & quid à Deo solo sit, certo possis interuallo, abs eis, quæ ab illo solo non sunt, discernere. Cumq; is semper Ignatij genius fuerit, ut intuta non amaret, & in rebus tantis nulla nimia cautio possit adhiberi, eas voluit admoueri regulas, quibus propius applicatis, motionum voluntatis vel prauitas, vel rectitudo constaret. Illi verò qui vltu rerum spiritualium exercitiores habet sensus animi, interno quodam vel sapore, vel auditionis modo, illapsum motum uel loquentis creatoris, à creaturæ appulsu & voce distinguunt. Hi sunt *spirituales illi homines, qui, ut dicemus, iudicant omnia, ipsi autem* (quis enim eorum arcana pertinet?) *à nemine iudicantur.*

Sed à voluntate ad intellectum transeamus, cuius ex iisdem B. Patris vestigijs, triplicem illustrationem animaduertamus.

Prima est naturalis, cum ratiocinando, suasque vires exercendo quid bonum vel malum, verum falsum uel sit inquit, inuenit, iudicat: quam in rem non pauca c. 9. & sequentibus diximus. Est autem longè maior & certior, quoties, ut sapè fit, occultas ratiocinationi nostræ vires, vel per Angelos, vel per se, Deus & Dominus noster subministrare dignatur: quam in liberalitatem tum precibus, tum præparatione cordis est inuitandus. Et hunc cognitionis modum apertè in tertio eligendi tempore descriptum habes.

Altera illustratio est, quando, nulla forma, nulla specie, vel in sensus, vel in animum illabente, sublimior quedam & spiritualis lux intellectui illucet, oclusa aperit, ignota docet, aut etiam veritatè ipsam quasi aspectandam & palpandam præbet, atque adeò confirmat, ut eam vix credat à quoquam in dubium posse reuocari. Hunc illustrationis modum, partim ex voluntatis per solum Deum motione coniectandum B. Ignatius reliquit, partim etiam expressit, lumina, tenebraeq; consolationum & desolationum recensens. Quis autè iure miretur, non posse satis verbis exprimi, quod mēti sine vlla corporatarum rerum similitudine imprimitur? exempla tamen allata id satis docent, estque aliquid simile in naturali primorum, ut vocant, principiorum cognitione: cum enim eandem de eodem affirmationem & negationem non esse veram, non esse faciendum alteri quod nolis tibi, menti nostræ obiicitur, non res, non forma aliqua vel species, sed sola obiicitur veritas, & ita se habere ut dicitur, certò assentimur: ex eoque conficimus intellectum & mentem nostram habere instar luminis alicuius, quo possit ipsissimas rerum veritates nullo forinsecus adminiculante conueniri: ad ea verò quæ sint excelsiora & diuiniora, immisso cælitus lumine, nimium quantum expandi atque sustolli. Neque verò casu à me additum est expandi, quippe hoc ipso Dei dono fieri credo, ut dilatato quasi sinu mentis, viri sancti simul plurimarum & diuersissimarum rerum curis facerent satis, & summa tamen, ac si placidissimo abundarent otio, animi quiete fruerentur,

deuotionisq̄ suauitate lactarentur. Quod cum ita sit, Deoque prompta & facila sit, videamus qui nos obedientiæ addiximus, & quietis tranquillitate delectamur, ne Præpositis ad negotiosa vocantibus, ægrè & restitendo obsequamur: bonus est qui vocat, si vocat Dominus, potestq̄ in inuuiam, in tempestate ponere tranquillitatem.

Tertia illustrandæ mentis ratio est, cū intus aliqua species, forma, vel similitudo imprimatur, qua in rei latentis cognitionē vel saltem perfectiori quodam modo & nobiliori deuenitur: solet autē è priore modo deriuari, siue quod naturaliter suæ sibi cognitionis similitudinem quamdam ingenium hominis efformet, siue quod sancti Angeli eam animis imprimant, quod fauore diuino possunt, etiamsi non præcesserit illa quam sine specie, & à Deo solo diximus illustratio: sed siue comitetur illa, siue absit, eadem tamen est, & ex iisdem intelligitur. Præclare omnino S. Bernard. *Cum diuinius aliquid rapim, & veluti in velocitate coruscæ luminis interluserit menti, continuo, siue ad temperamentum nunc splendoris, siue ad doctrinæ usum (nescio vnde) adsunt imaginatiuæ quadam rerum inferiorum similitudines, infusus diuinitus sensibus accommodata, quibus quodammodo adtributus purissimus ille ac splendidissimus veritatis radius, & ipsi anima tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit, capabilior. Existimo tamen ipsas formari in nobis sanctorum suggestionibus Angelorum, sicut è contrario contrarias & malas ingeri inuisionibus per angelos malos non dubium est. Ita ille.*

Homil. 41.
in Cant.

Ex quibus datur intelligi, hunc modum illudenti dæmoni esse obnoxium, in eisq̄ periculosiorem qui magis imaginosi sunt, vt fermè, minùs iudiciosi, & feminæ. Hinc Sancti omnes vno ore docent reuelationes non esse querendas, ac ne vix quidem admittendas, laudanturq̄ iure meritissimo illi, quorum vnus dæmoni, Angeli forma se adspectabilem offerenti, oculis oculis, Non ad me, inquit, sed ad alium sanctiorem aliquem missus es; Alter verò pari animo auersans, Non in hac, inquit, vita, sed in altera tantum, Angelos videre desidero. Verum quia nec possunt, nec debent omnes improbari, probandi Spiritus an ex Deo sint. Quare B. Pater, suos quidem ad solidas virtutes, ardentemq̄ deuotionem incitatos voluit, ac simul eos aduersus illudentis dæmonis fraudes armari præcepit. *Docentur, inquit, quomodo ab illusionibus dæmonis in suis spiritualibus exercitationibus caueant* quorum verborum germanum sensum esse credo, vt maximè velit à suis omnibus, eas de spiritibus discernendis regulas, familiares & ad usum expeditas haberi. Inde quippe id sequetur, vt & illusiones cauere possint, & ad veras, si quæ fortè à sanctis Angelis contingerent, consolationes ac illustrationes admittendas, non sint improvidi.

Const. p. 3.
c. 1. n. 10.

Hæc igitur & plura quàm capere me posse profiteor, ex hac Beati Patris doctrina ad nos ipsos regendos redundant, & ad summa perducunt. At quoniam non sibi soli, sed accedentibus atque vicinis lux lucet, & om-

nia quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim quod manifestatur lumen est, Ephes. 5. hæc utilitas longè latius ampliusque diffunditur.

Primò enim qui sic ad alloquia diuina intentam gerere mentem didicerit, is etiam subtiliorem illam, & excelsiora spirantem, & acutiore visu penitiùs in abdita penetrantem sortietur, adeò vt iam solem, cælum, terras, hominem, idque omne quod hac vniuersi mole continetur, non iisdem quibus ceteri oculis videre videatur; aliud est aliquid quàm color, quàm lux, quàm species externa, quæ per oculos mentem ferit, loquuntur illi omnia, docent illum omnia, illum omnia amore creatoris incendunt, & quando in omnibus perpetuò reperit Deum, imò verò omnia illi Deum ingerunt, præclaram illam possidet caritatem quam nemo à Deo separet.

Dein verò quod ad conuictum ceterorum attinet, veriùs, certius, subtiliùs aliorum cogitationes & actiones iudicat, non quidem suspicaci, vitiosa, temeraria vlla iudicandi temeritate illectus, sed intimo quodam perspicacissimi spiritus gustu & sensu, suum sentiens spiritum occulta quadam ratione tangi, leniterque & placidè iis affici, quæ à bono spiritu procedunt; contra verò ab iis quæ à maligno spiritu admixtum quid habent, perturbari, & molliorem deuotionis succum repenti exsugit. Hinc fit vt in scrupulis dignoscendis, tranquillanda conscientia, deliberationibus finiendis, omnique consultatione valeat plurimum. Hic est cui meritò animam tuam credas, qui tibi *Ecclesi. 6.* sit ille consiliarius vnus de mille, quem consulit Sapiens, qui loquatur tamquam potestatem habens, tamquam Dei verba depromens. Hic est cuius vt spiritum Dei possidentis viuus est sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Certè enim ad hunc quoque apicem euectos esse nonnullos, ipsumque B. Patrem Ignatium legimus.

Tertiò duo quædam B. Patris monita, regendis hominum animis peropportuna, per hanc diuinarum illustrationum familiaritatem, perfectiùs obseruantur: vnum eorum est, ne eadem plurimis & diuersis prescribantur, putemusque quod nobis vile, idem futurum omnibus. qui error vt in medicis corporum, ita & animorum frequens deprehenditur, ferèque ex inscientia, & inopi imperitia oritur, vt cum pauca quædam & ferè transumpta remedia, aut de scripto aliunde mendicata corraferint, vim verò & rationem illorum minùs perspectam habuerint, iisdem eadem illa morbis adhibeant, siue ex frigore, siue ex æstu, ex abundantia vel defectu, ex tumore vel timore, superbia vel deiectione sint contracti: inde verò non curatio, sed vulneratio & grauior afflictatio solet consequi. Atqui in has aberrationes non deueniet, qui à summo & optimo medico Deo medicina modum accipiet. Alterum erat præceptum, vt ne minutè & angustè ad singula præter qui alteri præest, sed aperiat aditum quo in apertos campos latius excurrere, vel etiam indicato adi-

tu ipse sibi viam possit aperire; quippe quod nimium circumseptum vel coactum est, non solet benigno naturæ sinu foueri, non sic penitus ad intima transmitti, non debitis incrementis augetur: ergo consultissimum est, vt Deo Domino nostro, qui solus cordium scrutator, & naturæ arbiter est, omnem sanctorum desideriorum implantationem & irrigationem committamus, nec tantum, sed & culturæ modum & normam: nos verò beneficentissimo Domino, nostram, si fortè, opellam exigere dignanti, caueamus ne quidquam quod nostrarum virium esse dederit, vllò vquam tempore denegemus.

Quartò, admirandū & prima specie incredibile quid consequetur quicumque harum discretionis regularū vsū sibi familiare fecerit, nempe vt certas præfessiones atque prænotiones diuinitus accipiat, quibus quid reuera sit salutaris illis quos curæ suæ commēdatis habet, præintelligat, & ad illud ipsum promouendum, se quoque præmoueri sentiat; sentiat item aptam securamque id perficiendi viam sibi clarè præmonstrari, ita vt videat suum alienūve impulsū & monitum esse adhibendum, quando, quomodo, quousque, vt ne in irritum laboretur. Sed illud longè præclarissimum, quando in maioris momenti susceptionibus eis, quæ vltro neos impetus exigunt (cuiusmodi sunt status vitæ electio, ad semotas alieno in orbe regiones aditio, præsentissimorum à peste, ab heresi periculorum, aggressio) quando, inquam, in consultatione his de rebus in eunda, & præsentit, vt dixi, quid alteri optimum, & suam illam præfessionem cum in alterius animum transfusam optet; certum tamen illi est, nec suum illū animum vllò indicio proderi, nec vlla in eam partem allecamenta, imò nec vera argumenta proferre, id vnum & nobilissimum experens, vt lucem animo suo insidentem in alterius mentem, nullo signo, nulla administra voce transfundat, eodemque quo ipse prior impellitur alius pariter motu impellatur. Hæ sunt veræ, hæ solidæ minimeque fucatae, & in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, animorum permotiones, & desideriorum quasi impressiones. Hoc autè consequeris, si tu ipse primò affectu omniposito, & ex secundi in eligendo modi præscripto, quid alteri expediat, quidue illum statueri velit Deus, diuino inspiratu haurias: Deinde sincera & humili prece ab eodem summo voluntatum humanarum moderatore impetres, vt eandem illi, cui magis propria esse debet lucem transmittat: teque ipsum doceat quibus vti debeas præceptis, axiomatis, obseruationibus ac exercitiis, non quidē in eum finem colluantibus, sed quæ quauersum diffusis, ac eiusmodi per quæ diuina Sapientia illum in viam istam est deductura, sic tamē vt tu tuum nihil adferas, supremūque spirituum omnium dominatorem Deum in alterius animū, pro sancto eius arbitrio agere permittas, tu id solū curato, vt Soli aeterno omnis animi tui & alieni recessus pateat, & eum abundè suo lumine fouebit, sanctis ardoribus inflammabit.

Quintò deniq; hinc etiam fit, vt facta, vt dicta Sanctorum, eo spiritu, quo sunt prolata percipiat, nec secus ea quàm par esset interpretando, nec de illis demul-

sius quam conueniat sentiendo, omnesque quæ fortè occurrerent offensiones commodè declinando. Nempe qui eos impulit spiritus, ille idem huius nostri sensum excitat.

Vides amice lector, quam sensum eò quoq; gradum fecerimus, vt iam tibi pateat, hæc esse illam ipsam viam, qua sensum Scripturarum aperit Deus, iis quos ad hanc spiritus discretionem vocarit, & quorū conditioni & statui vtile & decorum fuerit. Quod ego adiunxerim, vt hoc dono nihil aliud intelligere me profitear, quam donum aliquod, quo faciliè è sacris Literis tantū percipiunt, quantum ad suæ deuotionis exercitationem, piamq; sacrorum librorum lectitationem, pensique diurni in diuino officio per solutionem opus erat. Vt enim plus aliquid concedam, non faciliè adducar, cum videam viros ipsos sanctissimos, Basilium, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Bernardum, Thomam Aquinatem, oratione & cõtēplatione mirabiles, Doctoresq; in Ecclesia Dei positos, absolutam sibi sacrarum Literarū intelligentiā numquā arrogasse. Et sanè si rem ipsam cõsulamus, nihil vñquā dignius ab iis in hoc genere factitatū reperiemus.

Sed omittere nõ possum, quin moneam cauere sibi debere quemlibet, quæ diuina bonitas his deuotionis cognitionisq; luminibus subinde exornet, ne vel non satis agnoscat donum, vel agnoscens sibi nõnumquam in suis sensibus nimium placeat, & licet se minimis indignū, non tamen continuò eximios reputet, multoque minùs vt eximios referat. Possem exempla referre, sed absit vt quos ex animo propter summas virtutes veneror, de eorum apud alios existimatione, ob leuem & humanam incogitantiam, quidquam detrahā.

Art. 5. Eius qua mente perficitur orationis omnia genera complexum fuisse Ignatium.

Quatuor orationis genera posuimus, extra quæ aliud nullum reperiri credo, & satis probat ea quam c. 2. secuti sumus adhæc ipsa vestiganda diuisio. Ergo singillatim singula percurramus.

De applicatione quidem sensuum, nemini suboriri debet dubitatio, qui modò sciuerit, & eam totam, & nomen ipsum Ignatiani esse adinuenti.

De consideratione dixi, eius præcepta omnia eadē quæ meditationis ratiocinantis esset; præterea ei quoq; dirigendæ inseruīt *examen* quod generale vocat, & modus orandi in præcepta atque de *potentijs animæ*. Quippe in præceptis expēdendum soler cõmendari, quid præcipiatur aut veretur, quam iustè, & ex ratione, quam graue sit peccatū quo contra venit, (omitto quam sæpè lapsi sumus) qua ratione eius cauere violationem, iussioni obsequi melius poterimus. At de facultatibus animæ, quid vnaquæque sit, quam necessaria & opportuna, cur & in quos vsus data, & denique (prætermitto quomodo simus vsi) quam rectè & ex ratione, ea in posterum simus vsuri. Quæ obseruationes, quantum ad omnem

considerationem valeant patet. Quod ad me tamen attinet, nihil vsquam pure considerari, nihil ad omnem prudentiam docendam dirigendamque efficacius, primo illo quod B. Pater ponit *fundamento*; quod, si ad plenum intelligatur, existimo solum satis esse, ad quamcumque (si modò res controuersæ notæ fuerint) considerationem, & deliberationem ritè & ex ratione concludendam: neque vnquam vllam ab eo quod oportuit aberrationem video, quin ex eo sit certa, quòd alicundè sit contra eius fundamenti præscripta peccatum.

De meditatione verò quid attinet dicere, cum eam totam perfectissimè suis omnibus partibus instruxerit? atque vt omittam quam accuratè docuerit, & quomodo ante illam parandus animus, & quæ seligenda materia, quantum in eamet præstet indicemus. Tres quippe meditationis partes dici possunt. Prima est ingressus in orationem. Secunda, ratiocinatio, ipsumque quodammodo orationis corpus. Tertia, cum iam expressus est affectus inflammator, iucundèque fluens meditatio, in contemplationis quietem molliter assurgit.

Ingressus in orationem præludijs continetur, omninoque ad iritandam meditandi appetentiam, deliciasque gustandas, plurimum faciunt. Totus verò præludiorum instructus & apparatus, à B. Patre profluit.

Ratiocinandi verò methodum, totam illam quam fusiùs recensuimus à 9. ad 14. caput, abs illo non adumbratam tantum, sed sensim expressam præformatamque reperio. Poterit autem quiuis illud obseruare, ex illis quæ *primo exercitio*, vt inquit, *secundùm tres animæ potentias* traduntur. Quibus deinde, vbi ad alteram hebdomadem ventum est, personas, verba, opera, quasi iam profectionibus adiungit, sed & his alia vbi *de cæna Domini*, iterumque alia superaddit cum ad *resurrectionem* peruenit. Ratiocinationes autem apostrophis & exclamationibus illustres, quasque magnopere commendauit, planissimè docet exercitio secundo, exclamans ad omnes creaturas, cælum, solem, lunam, sidera, ipsaque elementa, cuncta animantium genera, terræ germina, Sanctos denique & Angelos. Illudque tam eximium exemplum tradidisse satis fuit, vt eos qui *sine intellectu non essent* ad eiusdem imitationem permoueret.

Colloqui denique nomen, & eius in meditando vsus à B. Patre est exortus, parique qua cetera, diligentia & cura excultus. Primò, quippe eius formam & præceptiones ad finem *primo exercitij* tradit, tum paulò amplius in ipso *tertio*: inde in *contemplatione regni Iesu Christi*: in illis quoque quæ de *incarnatione*; de *verbalibus*: ac latius vbi de *cæna vltima*, & denique in *contemplatione ad amorem spiritualium excitandum*. licet enim colloquijs in meditatione vtamur, & ad meditationem referantur, plurimum tamen de contemplatione participant, & docuimus vtilius esse, si hæc orandi genera misceantur.

Superest quartum orationis genus, contemplatio; de qua cap. 18. diximus, & ex ijs quæ tum attulimus, planissimeque è B. Patris doctrina hauimus, satis superque confirmatum reliquimus, ab eo nobis contemplandi quoque formam

traditam: restat vt addamus tantum ab eo fuisse præscriptum, quantum satis sit, vt ad summa veniatur. Expediit quippe vt filij quam copiosum illis patrimonium obigerit agnoscant, & eius fertilitate cognita, tali parente, taliq; cultura, non indecoros fructus proferant.

Imperfectiorem quandam, & perfectiorem alteram contemplationem eo loco dixi. Iam perfectioris, hoc est eius, quæ vnico clarissimæ in mente lucis radio, summas res intrinetur, duplex est, quod ad ipsam lucem attinet, modus vnus, quo impressa intimius abs Angelis specie, forma & similitudine aliqua, mentis acies quodammodo exacuitur, penitusq; in abstrusorem antè veritatem penetrat, quasi si illud ipsum cerneret, ad cuius intellectum mens prius quasi cæca palpabat. Alter modus est quando nulla specie, forma, vel similitudine obiecta, purissimo diuinoq; lucis radio, mens illustratur & assurgit, summasq; rerum cellissimarum veritates, iudicia, sapientiam, bonitatem, perfectiones Dei opt. max. limpidiſſimo quodam lumine contemplatur. Atqui hoc vtrumque iam antè art. 4. ex B. Patris doctrina explanauimus.

Iterum aliaratione duplex est, si facultates animæ quibus peragitur, consideremus: namque in contemplatione, vel dominatur affectus, vel intellectus, & hic quidem, quando is qui contemplatur, in perfectionum admirabilitate, veritate, & natura cogitanda defixus hæret, at voluntas in contemplatione dominatur, cum aliquo affectu vehementiore quasi lauciata, nequit satis, illa eadem voluens reuoluenſq; satiari. Sed hoc ipsum ex antè dictis patet.

Denique si energiæ & impulsus in contemplatione detinentis, modum spectemus, sic quoque bifariam diuiditur: vna vt sit, in qua diuinæ gratiæ vis sese latentius insinuat, occultè excitans, & lumina intellectui subministrans, vt vires & conatum ipse suum ad contemplandum exerat: Altera verò, in qua præcipuæ & potissimæ sunt partes Dei, gratia sua excitantis, mouentis, agentis, illustrantis, & quaquaersum ducentis, ac blandissima consolatione demulcentis. Hoc est quod *patri diuina*, quod cellissimum perfectionis apicem dicunt: neque sic debet intelligi quasi languente otio mens correpta nihil agat, sed quod Dei, non hominis sit, quod ibi dignissimum est & nobilissimum; cui tamen assentitur & acquiescit homo, præstantissimo amoris & gratitudinis in Deum intentus, intentus exuendo seipso, & Deo induendo. Sed profectò, & hoc ipsum, eodem superiore articulo 4. ex B. Patre explanauimus, & in tertio id in *vnitua* via doceri, & S. Patris doctrinam eò perfectissimè ducere probauimus. Quare ex dictis omnino certum demonstratumq; relinquemus, nihil esse in oratione mentis tam perfectum, quin ad illud suos & alios quosuis, atque adeò per libellum Exercitiorum manuduxerit B. Ignatius.

Art. 6. *Utereturne B. Ignatius sola meditatione, an etiam contemplatione quando librum Exercitiorum scripsit.*

Ex ijs quæ hæcenus dixi, sed maximè articulo secundo, quanta fuerit B. Ignatius contemplationis gratia præditus tum temporis cum libellum Exercitiorum scripsit, ita manifestum est, ut mirari satis non possim repertum fuisse, qui eodem libro scriberet, in initio B. Patrem via in Exercitijs præscripta, & sola meditatione progressum, at verò postea in extrema ætate ad sublimius contemplandi genus euectum, ut lib. 5. c. 1. vitæ ipsius habetur. Hoc scilicet dictum, scriptum, turque scilicet auctoritate comprobatum, ferres, Ribadeneira si viueres? Scio, bono animo prolatum, idè quæ auctoris (quem summo opere & veneror & diligo) nomini, non à me solùm, sed ab alijs omnibus paritum volo. De rei mihi veritate, non de hominis veneratione vel opinione est sermo. Quippe sic habeo, neminem vnum hominum reperiri posse, cuius omnia sint perfecta: nam sine vitijs, sine imperfecto, vel ignorantia vlla, nemo nascitur, nemo viuitt; optimus ille est qui minimis aut paucissimis vrgetur. ex hoc verò vnum aliud conficio, nempe quòd veluti purissimum aurum non idèd minoris sit, quòd agnoscatur illi aliquid deesse, quod ceraso, quod vili pomo inest, ita si præstanti alicui viro vel libro sit inaspera nonnulla à vero aberratio, quam non nemo ignorantior viderit, non propterea de illius debet quidquam auctoritate decedere: meliora multa præstò sunt, quibus hic defectus obregatur, malignique est oculi aciem à plurimis præstantissimis auersam, ad pauca vitiosa conuètere.

Duo igitur sunt, quæ non possum, nisi vehementer, in istis verbis improbare. Primum quod apertè innuitur, in libello Exercitiorum non nisi inferius & imperfectius orationis genus edoceri. Alterum tractabo mox.

Sed hoc primum, ex eis quæ dixi planè confutatum iacet: cum enim per libellum istum, eo quem secuti sumus progressu intellectum, vsurpatum, perducamur ad omnes vitæ perfectæ vias, Spiritus sancti motiones, arctissimam cum Deo coniunctionem, eam denique contemplationem, quæ siue agendo magis, siue magis diuina receptando perficitur, quid est quod in illo libello desiderari, quid illi superaddi queat? Diffusior forsàn, verbis sublatioribus turgescens explicandi modus? At B. Pater humilitatis spiritu ductus, maluit humili, & errandi vias non patiente scriptione, summè perfecta tradere, quàm ample & magnificè summa promittendo, inani verborum sono, spem accedentium eludere. Sed & proposito sibi sine illo, ut per hunc libellum, non lectum, sed vsu, sed meditando, sed sua genuina praxi, intimo animi sensu reconditum, breui, & securè ad diuina & spiritualia aptarentur homines, ita breuiter & dilucidè scribi, ita doctorem alteri tradituro, eius rei multipliciter faciendæ, debuit occasio relinquì.

Sed

Sed audiamus vnum aliquod ab optimis viris relatum, vt spectans ad excelsius illud orandi genus, quod videlicet B. Patris exercitijs putant excellere: *Voluntas, inquit, non cessat coram Deo, quem fidei oculis intuetur, mox illi venerabunda adstant, mox eius perfectiones admirans, mox gratias agens, mox eius bonis & presentia letabunda, se ipsam suamq; omnia illi offerens, dona Dei postulans, quibus ad eum accedat, cor suum tacite illi expandens, denique in omnem se transformans affectum, vt Spiritus sancti vnctio docuerit.* ita illi, bene sanè, nec est quod in illis displicere possit, nisi quòd ad suum id non referant Ignatium, cuius in libello Exercitorum tam illa sunt, vt negare nemo possit, qui modò libellum eum legerit: sanè non pauca eiusmodi à nobis scripta reperies, vbi de roborandis affectibus, & de colloquijs agitur, quæ tamen conscripseram priusquam hæc in manus meas incidissent. Consultetiam possunt loci illi, in quibus paulò antè dixi à B. Patre de colloquijs præcepta tradi, ibique & ardentius & dilucidius ista expressa reperies.

Sed &, si rebus ipsis sunt verba reuincienda, quantus fuit in contemplatione P. Petrus Faber, quantus Ouiedo, quantus vir ille Apostolicus Xauerius? at non alijs quàm huius libelli exercitamentis utebantur: & quidem de hoc postremo memoriæ proditum est, solitum illum singulis fermè mensibus, vitam Christi Domini meditando contemplari: nempe qui istud obseruari quod antè monuimus, vt ex omnibus ad Dominum nostrum Iesum Christum, itemque ad SS. Trinitatem transgredi possit, facile sibi vndecumque contemplandi materiam seliget. Est autem hoc, ex doctrina in libello illo, tum aliàs tradita, tum in contemplatione de cæna vltima, de resurrectione, deq; amore depromptum: & illo B. Xauerius plurimum utebatur.

Denique non satis mirari possum, quid bonis illis viris in mentem venerit, vt hanc B. Patris doctrinæ laudem negarent, de qua modestissimè saltem tacere potuissent, imò verissimè ex illis quæ ipsimet censent asserere: sic enim docent, & quantum existimo verè, ad sublime illud contemplandi genus (quam perfectiorem contemplationem articulo superiore extremo nuncupavi) nò perueniri arte, neque donum esse quod cuius concedat Deus: at meditatione frequenti, affectionum & voluntatis propriæ despoliatione, iugique cum Deo præsentis connexionu, reddi animum habilem & expeditum ad diuiniorum illam lucem sinu expandæ mentis amplectendam. Et verò cum in id fastigij fuerit quis euectus, existimare non debet, ea sibi lumina perpetuò & ad quæuis præstò futura, dispensabit illa pro sua voluntate Deus, ideoque paratum illi adesse semper debet à meditatione subsidium, vt ad eam (cui fouendæ semper adest Deus) & refugiat, & inde virtutum incrementa conquirat, ita illi, & verè. Jam igitur cum & hæc omnia per Exercitia B. Patris conferantur, ac præterea præstetur, vt quæ dæmonis fraudes in istiusmodi luminibus latere possint, quàm securè & indubitanter illis insisti possit agnoscat; cum deniq; nihil præscribât, nihil doceant, quod cum ijs quæ à B. Patre traduntur in comparationem meritò adduci possit, certè non fuerunt

§ Eos refu-
tat P. à Pon-
te in vita
P. Balca-
zar. c. 40.

quasi abstrusiora venditanda, quæ hic certius & clariùs iam olim præmanfa de-
mōstrauimus. Infantibus imponatur, ab eis credatur si placet, interpolatis colo-
ribus, parietibus oblitis, noua facta omnia, nihilo magis credam mutato nomi-
ne, mysteria noua reuelata: * infantissimosq; eos deputabo, qui B. Patris Exerci-
tia, curules infantium rotas dixere, quas vbi robur accesserit, despretas, vt infan-
talia videlicet arma subannes! Annon iam olim de illis prædictum fuit: *Hæ-
tem quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter tamquam
muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.* Sed misere eos faciamus, respiscere et
eis quæ dixi possunt, si volunt, si nolunt, neque pluribus est opus.

Alterum quod in verbis initio allatis falsè dicitur, est B. Patrem initio Exerci-
tiji ad hæsisse, at postea ad perfectius contēplandi genus progressum, teste Ribade-
neira l. 5. vitæ eius c. 1. At, vt de auctoritate primū loquar, est illa euidēs in con-
trarium: asserit quippe Ribadeneira, B. Patrem ad extremum vsque vitæ longius
quotidie in perfectione progressum, adeò vt Manrefanas illas illustrationes, pri-
ma spiritualis vitæ rudimenta appellaret: quod non est dicere, nouum aliquid
orationis genus aut speciem ab eo vsurpatum, sed in eodē fuisse semper perfe-
ctiora scētatum. Et vt ad sensum eorum auctorū loquamur, quæro quid vniquē
in illis suis admirādis orationis ecstasibus vel maius reperere, vel æquale illis que
Ignatio Manrefæ cōrigerunt: illustrationum harum quæ lumina, quos fructus
Societate condita, è libello Exercitiorum descripto, miratur & decerpit: or-
bis? atqui non ad extrema senij tempora, sed ad primum tirocinium ista refe-
runtur. Et quidem vt ne homines conferamus (quod odiosum esse solet)
sed vnum aliquid referamus euentum, quo constet quàm solida virtute pro-
cedat.

Lib. 1. c. 12.

Benè, modestè, prudenter, verè, de B. Patre refert Ribadeneira, eum vidisse
liquando Sanctorum magnum numerū, fulgentem gloria, inter quos & Hozius
(ille sociorum qui Societate nondum coalita obiuerat) splendidiore quàm reliqui
habitu, gloriaq; multò illustriore cernebatur. Sed audi quid addit, *Non quòd san-
ctior ille ceteris aut beator esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc
formam compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamq; esse voluisset.* ita ille ex
verbis & sensu B. Patris; à quo propriè hanc modestiā diltas velim, & nemini re-

Præf. c. 1.

præferens, *vocationem tuam bonis operibus certam facias. Audi fili mi disciplinā Patri-
tui, Ignatij scilicet, orationis & actionis præcepta, & ne dimittas legem matris tue,
consuetum & vsurpatum Societatis orandi modum: vt addatur gratia capiti tuo,
& torques collo tuo.* Illa erit certa via & secuta, qua ad summa quæq; pertinges. Si
verò aliquid legeris, aut vndecumque acceperis, quod ab hac forma recedat,
vel suspectum reprobato, vel potiùs iniudicatum, aliisq; sine contentione ad-
mirandum permittito: sius eos estus, consueta locutionis inuolucra, vel longius
rapiant, vel parum attentis rapere videantur, tuta intutis, certa incertis mi-
sceant: tu verò Ignatianæ formæ præcepta, multa discretionis luce splenden-

ria, peruigili mente obserua. Sed ex his & pluribus articulo 2. relatis constat, eodem tempore quo B. Pater Exercitia scripsit, supremo contemplandi genere vsum.

Verum in gratiam contemplatiuorum ostendamus, quam admirabile contemplandi genus illud fuerit, in gratiam inquam illorum: sic enim maiore boni Patris laude gaudebunt, & ex ipso maior illi contemplationi accedet auctoritas. Ergo in rem ipsam veniendum nobis est. Libellum Exercitiorum scripsit B. Ignatius, & scripsit homo literarum imperitus, primo (si mensum numerum ineamus) vitæ sanctioris tirocinio, cuius paulò antè sic rudis erat, vt de Sarraceno in honorem Beatissimæ Virginis macando, dubius hæretet: & in eo libello tam multa & admiranda, quanta diximus, est complexus. Atqui nemo hominum est, qui describere rem vllam possit, quin illius quam describit, quasi formam & imaginem quandam animo prænotatam gerat: quidquid autem nobis cogitatione inscribimus, illud sensu, ratiocinatione, vel doctore aliquo hausimus necesse est: hauriuntur sensu, quæ auditu, quæ visu, & si quo alio sensu delata, mentis cognitionem cient; ratiocinatione verò, quæ sunt eiusmodi, vt ex obscuris clara, ex incertioribus certiora, & ad nostram notitiam perducere possint. Doctoris verò vice fungi possunt, vel libri, quorù lectio habet instar vocis emortuæ, vel præceptores ac magistri, qui viua voce ignotum aliquid edocent, vel denique summus omnium doctor, omniūque veræ sapientiæ fons Deus. Iam vadenā Ignatianæ menti infederit huius libri idea quæramus? certè à sensu non potuisse constat, sed neque à ratiocinatione, per quam ad eam rerum talium excelsum, neque tam celeriter, neque omnino perueniri potest. Superest igitur, vt à doctore aliquo id acceperit, non quidè lectione librorum, quorum nec eiusmodi vllus exstabat, nec admodum lectioni, sed orationi vacabat totus, passimq; volutandis libris exercitatissimi in Hispania Inquisitores, illum vt nouum habuerunt, & vt suū tradidit Ignatius: sed neque ab aliquo, per quem erudiretur, homine magistro accepit; à Deo ergo accepit necesse est, diceretque cum Propheta: *Non cognoui literaturam: introibo in potentias Domini: Deus docuisti me à iuuentute mea, à primordio & infantia melioris vitæ meæ, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua. Et vsq; in senectam & senium. Super omnes docentes me intellexi: quia testimonia tua meditatio mea est.* Sed qualis meditatio? Sanè quæ in altissimam contemplationem abiret, quam illam, nisi quæ planè assimilis esset illi qua Moyses legem, qua D. Ioannes Apocalypsim scripsit! vt enim illi legis præscripta dictabat, huic mysteria occultissima, resque venturas ostentabat Deus, ita necesse fuit, vt rerum in eam diem Ignatio ignotissimarum præscribendarum methodum, ordinem, formam præmonstrando præiret Deus: nec qua alia via id fieri potuerit appareat: nec primus ille hominis tam incensus feruor tantam in scribendo tranquillitatem & discretionem tulisset, vel ab oratione, & castigatione sui, ad scriptionis otium se conuertisset, nisi

Psal. 70.

Psal. 118.

clarissimo Spiritus sancti & potentissimo instinctu ad id adactus esset. Certe sentiet quisque quod volet, at dum hominis ruditatem perpendo, describens potius quam scribens speciem, prætulisse credo: sic tamen ut describendo ruditatem poneret.

Aliud quoque est quod apud me valet plurimum, facitque ut & auctoritatem quandam libro illi supra humanam tribuam, & existimem à Beato Patre infusa sancti Spiritus luce collustrato fuisse conscriptum. Etenim cum in more positum haberet Beatus Ignatius, nihil ut præscriberet, nisi accuratissime, multum diuque perpensum: cum in Constitutionibus condendis, iam senex & experientior, tot adhibuerit orationes, deliberationes & lacrymas; cum aliquot annos de illis periculum fieri voluerit, eisque quamdiu viueret auctoritatem legis negarit: cum sciret tanto maiorem Exercitiorum spiritus, quam Constitutionum rationem habendam, quanto (quod in proæmio Constitutionum agnoscit) *inerna caritatis & amoris illius lex quam sanctus Spiritus scribere, & in cordibus imprimere solet, potius quam vlla externa constitutiones ad Societatem in diuino seruitio conseruandam, gubernandam, atque promouendam adiutura sit.* Cum, inquam, eiusmodi esset, sciretque ab vno Exercitiorum libello spiritum & modum orationis, quam tanti faceret, & à qua vna Societatis bonum omne penderet, esse promendum, quid fuit cur illud sub ipsa vitæ sanctioris primordia conscriptum, non tantum nulli vnquam hominum expoliendum, corrigendum, censendum dederit, sed in primæuo suo tenore & forma pugnacissime defenderit, non cesserit Inquisitoribus, tantumque effecerit, ut se viuo, auctoritate quin etiam Apostolica probaretur? Quid, quod rerum suarum nullus vnquam commendator, sed subtilissimus occultator & dissimulator Ignatius, asserere cuidam amicissimo sit ausus, sentite se Exercitiorum spiritualium usum, in hac vitæ esse id optimum, quod sibi deuinctissimo optare posset; tum ut sibi ipsi homo proficiat, tum ut fructus ferat, prositque & proficiat alijs multis? Quid fuit denique cur in extrema eazate, qua ut nonnulli dicunt an fingunt? ad excellius orandi genus esse euectus, alia omnia siluit, nihil nisi sua illa exercitia filijs suis hereditario iure habenda legauit: inuiditne, quod melius vidit & habuit? an veriùs nihil vidit, nihil habuit in orandi genere melius? profectò ita est, sciebat enim se id scripsisse, quod non ab homine, neque per hominem, sed ab ipso Deo didicerat, hauerat, viderat; nec aliunde vlla ijs de rebus vel optatio, vel suspectio, vel forma, vel cogitationis initium mentem eius inuaserat. Deum, Deum vnum oportuit tantæ, tamque limpida fuisse lucis auctorem. Et hæc crediderim moderatione intelligendum, quod à P. Laynio dictum scribitur, Patrum primorum ceteris Ignatium, Ignatio vero ipsummet Christum Dominum nostrum exercitia tradidisse; non quidem quod de S. Catharina Senensi tradunt, ac si oranti corporata specie præstò esset, sed quod claro & eximio lumine mentem eius ad eò illustraret, ut in perspicuis veritatis radijs vniuersam Exercitiorum æconomiam clarè cerneret.

Sed

Sed & hincse nobis aperit Ignatianæ contemplationis protus admirabile fastigium, in quo vitæ spiritualis arcana, mysteria fidei, Domini nostri Iesu Christi vitæ decursus, orationis & actionis, sibi & ceteris, non solum scientiam acceperit, sed tam dilucido luminis radio acceperit, vt non quasi caliginem, sed purissimam ingressus lucem, eam etiam nulla ambage verborum circumquaq; diffundat: quem enim tot Sanctorum, Deoq; coniunctissimorum victorum partem, magistrum, efformatorem diuina prouidentia posuerat; hunc orationis, hunc summæ contemplationis dono instructissimum esse, non sibi soli, sed ceteris quoque decuit, neque in seros vitæ annos differendum fuit, tum quia primos illos Religionum Patriarchas ab initio statim perfecit Deus, tum quia illi mox erant filij perfectissimi, & ad sui similitudinem progignendi.

Rarum igitur, & ab Apostolorum temporibus in paucis animaduersum donum, vt contemplando & orando sic edoceatur quisquam, nullo vt alio studio adhibito, clarè, perspicuè, & ad omnium captum accommodatè res summas enarrat: idque propterea factum quod muneri ad quod eligeretur opportunum id diuina Sapientia iudicaret, quæ dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem *Ephes. 4.* Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in adificationem corporis Christi. Lege & animaduerte qua sanctuarij mensura, quo pondere reuelationum dona debeas æstimare: nepe lumina illa mentis quibus doctores facit, ideo donat vt perficiantur Christiani fideles; vt munus quo quis defungitur, melius & perfectius obeatur; vt Ecclesia Christi, cui omnis aliorum accessio proficit, incrementa noua accipiat.

Cùm igitur tot Religiosis instituendis & perficiendis, cùm tanto Societatis gubernandæ & stabiliedæ muneri, cùm restaurandæ & amplificandæ Ecclesiæ, heulnimum hæresibus discissæ, excitaretur Ignatius; numquid non illi, cuius institutio breui utroque orbe diffundenda erat, æquum fuit, clarissimæ lucis illustres inmitti radios, tot nationibus clarandis efficaces?

Discamus etiam hinc, qua moderatione de multis, maximeque femineis, quæ circumferuntur reuelationibus iudicemus: vt neque temerè fidem abrogemus; neque illarum admiratores, non sine grauioris erroris periculo, nimis euadamus. Nec enim agrè, quod iuxta muliebrem inunus, & gratiam deuoti femine sexus est; illis concessero; nempe vt quædam quæ sibi agenda sunt, dilucidè vereque à Deo cognoscant, rerum quoque sacratarum & summarum, confusas quasdam, & deuotioni inferuientes imagines animo efformatas gerant, lumina quoque terminis quibus solum certis circumscripta, nempe, in opus ministerij ipsis demadati. Huc spectat sensus, & quodammodo gustatio rerum sanctiorum, verba quæ in privato colloquio vim habeant ad permouendam, vel ea docendum quæ ad actionem & mores faciunt. At verò vt vel mihi Scripturas enarrare, & SS. Trinitatis mysteria docere, vel eiusmodi abstrusiora velint explanare, non feram: *Mulier in scientia discat cum omni subiectione: Docere autem mulieri non permitto. Quod si sæculo-* *1. Timot. 2.*

*Id est, diu-
nitus ado-
ctos.*

rum omnium memoriam contestari uolueris, quid solida vnquam doctrina ab eis profectum reperies? Et ut de mulieribus non agam, exceptis paucis quos diximus Apostolicis uiris, consule eiusmodi *Isodidactes* homines, reperies sensum sacrarum Literarum contortum, alienum, minimeque genuinum, doctrinam cum sanctis Ecclesiae Doctoribus parum consentientem, explicationis ac non raro excusationis indigam, sermonem ab usu communi receptoque recedentem, ac res vulgares & claras, ut raras & obscuras, dum euoluere satagit, inuoluentem. Quo fit ut planè intra suos mihi limites coercendi esse videantur, nempe ut uiri boni, uiri sancti, sibi que aliquando uiles, & nunc in caelo beati, si mores probant, credantur, at ne propterea scientiae magistri, ne doctores, ne uia ab alijs sectanda demonstratores optimi credantur.

Et quoniam de uia monstranda, de methodo & arte saepe sum locutus: hunc locum finio, unum si monuero; quaedam esse quorum ars traditur, & arte atque industria obtinentur, ut ferè artes humanae: quaedam uero quae arte atque industria comparari non possunt, & melius tamen arte traduntur, non quod illorum sit ars, sed quod ad illa perueniendi, seu pertendendi sit quaedam ars; ac si quodammodo uiam te docuero qua possis ad castrum aliquod accedere, quod uindique praetis fossis inaccessum sit nisi nauigio: hinc uides, commostratione mea, tibi factum beneficium, quantumuis postea nauicula sit opus. Sic orationis, meditationis, contemplationis praecepta traduntur, nec ad earum tamen perfectionem praeceptis peruenitur: quippe cum ad summam infinitamque Deimaei statem cogitatum hominis extollant, fieri nequit ut ad earum arcem occupandam, humana cuiusquam doctrina sufficiat. At quia ritè conatibus, benefica Dei gratia, quae propius accedentes transuehat, nunquam deest, conatus uero deterioris perfectioresque ratione & arte redduntur quam solo casu, & indispensato imperu: propterea securius quodammodo, & compendiarie nos in Deum euocant, qui cogitationum regendarum, diuinæque gratiae praeparandarum, certam & claram methodum scribunt. Hoc autem praeter ceteris B. Ignatium perfecisse, cum experientia docet, tum ea quae de oratione dixi probant.

Art. 7. An contemplationis eius quae sit oratio, plura sint genera.

Haec breuiter percurram, quo illa quae adhuc dixi, clariora euadant. Sunt enim qui nobis plura contemplationum nomina ingerentes, totidem uarias adinuenisse se, uel saltem agnouisse gratulantur: cuius rei non in ipsis uerbis haeret incommodum, sed consequens est, ut non uno, sed multiplici scopo proposito, laborum nostrorum ad finem directio in incertum aberret.

Uarias contemplationis diuisiones antè protulimus: uerum, ut uerbo dicam, eius quae sit oratio, & abs mente diuina luce illustrata fiat, unicum genus, sicut, ut pressius cum Logica dicam, speciem unam credo; nec nisi modo, uel tempore,

vel materia, vel perfectione, vel aliqua circumstantia distingui. Quippe quemadmodum visus & intuitus oculi, specie non distinguitur, quamuis diutius, contentius, remissius, clarius, obscurius, vnam aut res plures specie diuersissimas inspiciat: ita non est diuersus animi intuitus, seu, quod idem est, non est diuersa contemplatio, si breuior, longior, contenta, remissa, obscura, clara, laboriosa, facilis, subita, praeuisa, perfectior, imperfectior, laetior, tristior fuerit. Vix enim nisi huiusmodi quasdam distinctiones intercedere qui attentius introspexerit deprehender. Quod vt ipsis rebus euincam, nonnulla quae profertur referam.

Quaedam est, inquiunt, contemplatio *quietudinis & silentij*, in qua cessat creaturam strepitus, Deus loquitur, audit anima, leniterq; nullis alijs interurbata moribus contemplationi acquiescit. Tantone hoc erat nobis molimine promittendum, quasi que de quadam abyssu eruendum? quid hic aliud, quam *primum indifferentiae fundamentum* à B. Patrepositum, cui orandi vsus accesserit? quid nisi contemplatio tranquilla? Sed pergamus: Est, aiunt, oratio *praesentiae Dei*, qui non foris, sed in nobis ipsis quaeratur: at iam olim Nouitij didicimus, *In ipso viuimus, mouemur, & sumus*: Beatusque Pater, nonne in contemplatione de amore, docet in nobis esse Deum, & nos eius esse templum? Sed en alia; contemplatio haec est *solutum in cruce, voluntas curis exsoluta*: quid hic dicam, nisi quod & sunt effectus contemplationis, non ipsa contemplatio, nec est voluntas, sed voluntatis actus, quare, quod ante monui, pie & benignè, sed & prudenter intelligenda sunt: verum tamen hoc ipsum quanto excelsius in 2. & 3. gradu humilitatis B. Ignatius tradidit? Audiamus num quid aliud; si mentis ex illustrationes sic mentem totam occupent vt etiam à sensibus alienent, *ecstasis* dicitur; si subito & derrepente incurrunt, *volatus* quasi columbae liquidum aëra celeri penna secantis: ad quaetria, bene monere solent non aspirandum esse. Haec autem licet vera sint, aliud tamen contemplationis genus haud denotant, sed non aliter perfectiorem, & (vt ita dicam) penetrantiorem, quam Archimedis fuere studia praeter ceteris, cum vsque eò illorum ardore raperetur, nihil vt eorum perciperet, quae circa se fierent. Possent è D. Bernardo, D. Bonauentura, Richardo & alijs exempla varia proferre, sed hoc veritati probandae sit satis. Quamquam libens fateor Auctores eos qui eiusmodi scribunt, saepe non asserere, diuersane omnino, an tantum diuersi sunt eiusdem orationis modi; sed haec à me dicta sunt, vt clara & certa proferrem, doceremque non tantum non esse extra libellum Exercitiorum, quasi in alienigenarum puteis, aquam deuotionis quaerendam, sed à Domino per Beatum Patriarcham nostrum datum nobis fontem viuum, vnde limpidius & perenniter haurire possimus, & ad maiorem illo solo duce & auspice perfectionem peruenire, quam si alium abs eo adhiberemus. Et verò iniuriam B. Patri fecerit, qui ipsius Religioni alium aliquem magistrum, & praestantioris orationis doctorem datum affirmarit: quod quia neminem affirmaturum scio, non agam pluribus, id verò consequens esse assero, vt si orationis, ea quae in Socie-

rate

rare possunt esse præstantissima docuit, nihil autem de illa nisi in libello Exercitiorum docuit, inde necessarid eruendum, inde illud ipsum præstantissimum in depromendum.

Quòd autem non omnes id aduertant, causam dedi; quòd liber hic, vsum potiùs, & præceptorum gustum, quàm lectionem perfunctoriam quærat, & contra quàm alij ex fumo fulgorem, quàm ex fulgore fumum dare malens, nolit verbis magnificis vulgares sensus attollere, sed sensus reconditos plana & aperta dictione vestire. Quod prudentissimè & sapientissimè ab illo factum est, qui sapientibus & insipientibus vtilem operam nauate cupiebat. Videbat enim ea se scripsisse, quibus ad summa quæque peruidenda & vsurpanda, qui tantarum rerum capaces essent, perducerentur, quorum verò non tanta vis esset animi, illi sua se mediocritate quieti inuoluerent, fructus quasi generi suo conuenientes ferrent, potiùs quàm alta sapiendo arescerent: ac interim ita constanter perseuerando copiosorem diuinæ liberalitatis gratiam iritarent, quæ illos supra se altiùs eueheret.

Certè enim quatuor sunt quæ me ab istiusmodi turgescentibus ampla promissione, & verborum nouitate libris abstrahunt. Primò, quòd circulatim, multa que ambage nullam certam progressui viam denotant. Secundò, quòd magna promittentes, vt plurimum pauca & vilia exhibent. Tertiò, quòd promissis illucti multi, supra vires, & indiscretè audent. Quartò, quòd inquietos, quasi præillis nihil dum egerint, nihil perfectionis acquisierint, multos viros bonos redant; indeque illusionibus dæmonis magis obnoxios. Neque verò ab abusu hac argumenta promuntur: cum enim, vt docuimus, non sit noua vlla orationis forma, cum que vt ipsimet asserunt, non violento conatu, sed vocante Deo per meditationem, & consuetam contemplationem perficiatur animus, nonne eiusmodi pollicitationes sine causa exaggerare, est voluntariè alios in fraudem illicere. Mitto quòd iste tumor dicendi, parum sit humilitati Christianæ congruus, indeque fortè non rarò res pertenues in inmensum laudibus extollunt: quod an sine aliqua vanitate, vel propriarum, & ad nos attinentium rerum amore nimio fieri possit, aliorum esto iudiciùm. Nos verò de singulis optimè sentiamus, optimaque voluntate viros præditos, honorisque diuini zelo ad scribendum impulsos, & veneremur & amemus, & meritorem quæ plurima magno conatu congregarunt, vna in caritate participes fieri optemus: quod mihi pro sua benignitate concedat, grauiorelque meos condonet errores Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat Deus vnus in sæcula, Amen.

personas, & earum { caritatem, dignitatem, formam, sexum, robur, firmitatem, educationem, nobilitatem, modestiam, venerationem. verba, & sermonem, silentium, rebus & personis conuenientia, dialogismos & diuerbia, quae esse potuere.

historiam, contemplan- do intel- li- gere rem

actiones, & earum { naturam, arduitatem, modum, celeritatem, tarditatem, tempus, auxilia, & circumstantias. finem actionis, & partium { se superandi: virtutem acquirendi: proximo praecipi: & quam omnia apta { lucendi: Dei honorem promouendi: pro peccatis ad finem { satisfaciendi: Dei gratias impetrandi. quo effectu seu fructu { aliorum qui vident & permouentur. { suo { hic se ipsos perficiendi in alteram vitam maioris gloriae.

cogitatus & affectus eorum qui sic agunt, vt qua animi alacritate, quid praeculis habentes, qua interdum tentatione & fluctuatione, qua deinde animatione, consolatione, desolatione res peractae.

Honestatem, & pulcritudinem { tum communem, qua virtus est. { tum propriam, qua eiusmodi est.

Cum ad meditan- di accedi- tur: de- bet intel- li- g- re

non histo- ricam (ad quam historica sensim de- uenit) qualis est virtus, in ea

Utilita- tem, in { anima sanitate: vitij depulsione: { perturbationum sedatione: habilitate ad bonum: { honore coram Angelis, hominibus, & Deo: { merito gloriae: vita aeterna.

Facilitatem, quam { animus impavidus, & fortis: { natura, cui maxime consonat virtus: { probant, aut fa- { exempla Sanctorum: terror iudiciorum Dei: { ciunt { inenitabilis recte agendi necessitas: { auxilia caelitus, a Sanctis, ab angelis, a Deo parata.

iudicare ve in se, quod consequitur ex accurato intellectu rei iuxta naturam suam, & circumstantias bene perpen- sa.

quaerendo { quid illi repugnet. { quae in contrarium vitium propensiones habeamus. { quae argumenta tentationis sue contra insurrectionem. { quibus vijs, quam sensim, qua moderatione, vel incitatione haec virtus comparetur: quamq; haec exercere honestum, facile, vtile, necessariu sit.

iudicare practice

quam sibi ea res conueniat, quam inde doceatur apte quam multum absit ab ea perfectione, quam conari debeat ad imitationem. Hoc videbit comparando { personas personis { verba verbis { opera operibus { finem fini { affectus affectibus { effectus effectibus } vt { nobilior est: delicatior, verba, & res { duriores perfert: ipso melioris vita { inuitis: non religiosus: in patria: in { suorum oculis: vt leuora peccata { puniat: vt altiores spiritus compri- { mar: & hinc se ipsum tã opere per- { fecit, tot gratijs cumulatus est, vel { nullo suo peccato, ad alioru salutem, { ad exemplum, ad Patris Dei gloriae.

M m m Voluntas

Amo- rem	Concupiscentia, quo rem aliquam propter me, vel alterum cui com- moda est amo.	amor autē, bonitatis cupidine in- citatur. Est verò bonum multiplex: nempe	natura sua perfectionem consecutum. conueniens, concordans, asimile alteri. munificum, liberale, fa- cile sua ceteris bona com- municans. quod virtutibus, vt pru- dentia, fide, &c. pradi- tum est.
	Beneuo- lentia, qui vel		
Volū- tas in- citan- da est ad va- rios affe- ctus, vt	Desiderium: quod iritatur exaggeratione	Honesti Facilis Vtilis & Inuiculi.	
	Gaudium seu letitiam in bono presente, qua excitatur	ob multa nobis presentia bona. ex persona eius Sancti quam induimus. ex quiete, sensu, natura cuiusvis boni operis.	
Tristitiā, quia	multa imperfecta habemus, & multis bonis caremus	hinc	letitia moderatior & certior, humilitas & gratitudo maior.
Spem, quam fouent	virtutis facilitas: exempla & auxilia Sanctorum, & Angelorum: Dei bonitas, & promissa: Christi, Domini merita.		
Timorem, non	vilem: ignauum: } sed perturbatū: } sedatum	magnanimū } sedula ignauum } cogita- sedatum } tione	nostra imbecillitatis: insidiarum & hostiū: iudiciorum Dei.
Audaciam, necessitate cogente.			
Irām, excandescendo in peccatum, & ea que vel anima, vel inimica sunt Deo.			
Et hi affectus nostre materia sufficiunt. Odium enim, fugam, desperationem nolumus: quamquam odium ex amore, fuga (si quando conuenerint) ex desiderio docetur.			

Hos primos affectus, eos etiam qui ex his oriuntur & misti sunt conseruamus, augemus, perficimus:
Primo, intueno quomodo Christus Dominus & Sancti afficerentur, quidq; persentiscerent in se dum ta-
lia agerent; Secundo, personam illorum subeundo, idq; sentiendo quod ipsi; Tertio, ratiocinando & re-
gendo, quanto magis nos idem sentire, eodem ferri debeamus.

- Admiratio, quae est intellectus, immodicam aliquam exsuperantiam obstupescens, & voluntati quasi quendam horrorem vel stuporem inferentis, vt in vno obtutu hereat: estq; varia, vt de
- summi Dei perfectionibus & iudicijs.
mysterijs & excellentia Domini nostri Iesu Christi.
perfectionibus & gloria Beatissima Virginis.
Angelicarum mentium natura, & in homines cura.
Sanctorum trophais, & gestis.
mundi totius connexione, & ornatu.
actionibus hominum admirandis.
virtutibus aut vitijs supra communem modum.
inopinatis euentis, & contrariorum conspiratione in vnum.
denique se varijs affectibus adiungit, vt admiretur amorem, o-
dium, spem, &c. & vehementius eos inflamat.
- Exclamatio } que sunt modi, admirationi, & cuius affectui, ac ratiocinationi
Interrogatio } explicanda, animoq; obijcienda apti.
- Actio gratiarum: quae est actus gratitudinis } agnoscens beneficia, indigno collata liberalissime.
in diuinas laudes erumpentis, & alia in easdem incitantis.
omnia in Deum referentis, omnia Deo offerentis.
- Resignatio sui in Deum, quae se homo Deo suo } ad omnia durissima,
diuturnissima,
sine detractioe,
in omne tempus,
immò in eternum } magna caritate & fiducia tradit.
- Affectus misti sunt } Formido diuinorum } dispensatione diuina gratiae,
iudiciorum in } seueritate vltima sententiae.
Detestatio peccati, cuius malitia damnorumq; non satis aestimari potest grauitas.
cuiusmodi persona,
sic afflictæ,
Commiseratio, seu compassio } à talibus,
tam innocenter,
tali fructu, & exitu.
- Abnegatio propriae voluntatis respectu } nostri, vt illi vnicuique licet obsequamur.
inferiorum, qualicuique obsequendo.
equalium, deserendo.
maiorum, ex animo, & perfectè obediendo.
Dei, nos in omnibus ei conformando.
- Desiderium mortificationis } respuendo sensui grata, } seipsum vincere,
vsurpando sensui molesti, } quia } perfectionem acquirere,
subeundo honori aduersa. } cupit } satisfacere pro peccatis,
Sanctos imitari.
- Contentus huius vitae, desiderium aeternae.
Imitatio rectè factorum, & virtutum.
Desiderium perfectionis.
Zelus animarum & honoris diuini.

ijdem, quibus primo excitati sunt, causis, accuratiùs & melius expensis.

Excitati affectus acrius incitantur	Tarditas vero oritur	Laborum, & periculorum fortitudine: ed quod malum parum extimendum, parum amandum bonum putatur: consuetudine pigritandi, & natura tarditate: viribus affectui imparibus:	contra que	opponendi labores, & pericula eterna, virtutis incunditas & gratia copia ostentanda, boni & mali momenta diligentius estimentur, diuina severitas & sanctior consuetudo opponitur. si corporis, consule prudentem; si animi veniunt, spera in Domino, & mutabis fortunam.	Deum, angelos, Sanctos, corpus, & animam suam, homines, affectus, virtutes, vitia, celum, terram, domum, loca, tempora, spectatores, instrumenta, adiuncta, & alia pro popacia apta.	& quidem in his ratiocinando, & argumtis vrgendo: vt vide in cap. 14.
	non plane & nude, sed incitate & neruose illos proponendo: quod ab initio curandum frequentatis					
	Evicta repugnantia, quando persuasa voluntas, placide conquescit, firmatur colloquijs non ratiocinantibus, sed	Sancto alicui, vel Beatisime Virg. Christo Domini: SS. Trinitatis persone: SS. Trinitati: vt	Domino: amico: sponso: iudici: Creatori: Redemptori: bonorum fonti: potenti: sapienti, &c.	co- ra- eo	esperando: timendo: se accusando: deprecando: erubescendo: implorando: obtestando: promittendo: & varie sese erigendo, ac offerendo	lumen ad boni malij cognitionem. consilium ad electionem. & ad singula postulando auxilium ad agendum fortiter & perscrandam. Vel si in agendis non versamur: admiratione & amore finimus.

Nota, eadem que hic sui causa sunt & à D:ro petuntur, alterius etiam causa facienda & petenda esse: pro alio sperando, timendo, alium excusando, pœnas deprecando, intercessores illi conquirendo & adhibendo, per Sanctorum, vel Christi Domini merita illi Deum instectendo, &c.

In virtutibus,
& praeclarè
factis contem-
plari possumus

Christum Dominum

fontem omnis gratiae, à quo haec ipsa profluxit:
nunc sic illustrantem, & docentem hanc bene agendi
rationem:
exemplar omnis, atque ad eò huius, perfectionis:
qui meritus est, vt nunc tale bonum fiat:
defensorem contra demonem, & ea quae bonum im-
pedirent:
promotorem, & incitorem in bonum:
spectatorem applaudentem, & agonotheram dan-
tem coronas.

Deum ipsum, vt

tum temporis à Sanctis dum ea peragerent, aspecta-
batur:
à quo illa bona actio procedit: cuius aliqua perfectio
per eam indicatur; & in quo perfectius id ipsum
eminet:
insidentem, & praesidentem isti anima:
se mercedem illi operi facientem:
nobis posteris, tum cum ista fierent prouidentem; &
nunc etiam illa menti nostra obiectantem; ac
eòdem gratia stimulis incitantem.